

GUIA D'INTERVENCIÓ AMB INFÀNCIA MIGRADA

GUÍA DE INTERVENCIÓN CON INFANCIA MIGRADA

GUIA D'INTERVENCIÓ AMB INFÀNCIA MIGRADA

CATALÀ

Edició:

Institut Mallorquí d'Afers Socials

Coordinació:

Direcció Insular d'Infància i Família

Elaboració:

Unitat d'atenció a nins, nines i adolescents
migrants no acompanyats

Co-autors:

Fernández Valiente, Maria Ángeles
Martí Llorca, Maria Luisa
Montcades Valls, Concepció
Sánchez Villalba, Juan José

Disseny gràfic i maquetació:

nacatalinadeplassa@gmail.com | 655 392 518
vectors: freepik

Impressió:

Gràfiques Madrid

Dipòsit legal:

PM 00185-2023

ÍNDEX

---

1. INTRODUCCIÓ	5
1.1. Definició	7
1.2. Característiques	8

---

2. DADES ESTADÍSTIQUES	11
2.1. Estadística estatal	13
2.2. Estadística de Mallorca	14
2.2.1. Estadística d'arribades a Mallorca durant els darrers anys	14
2.2.2. Estadística segons país de procedència	15
2.2.3. Estadística per gènere	15
2.2.4. Estadística segons edat d'arribada	16
2.2.5. Estadística segons documentació identificativa aportada	16

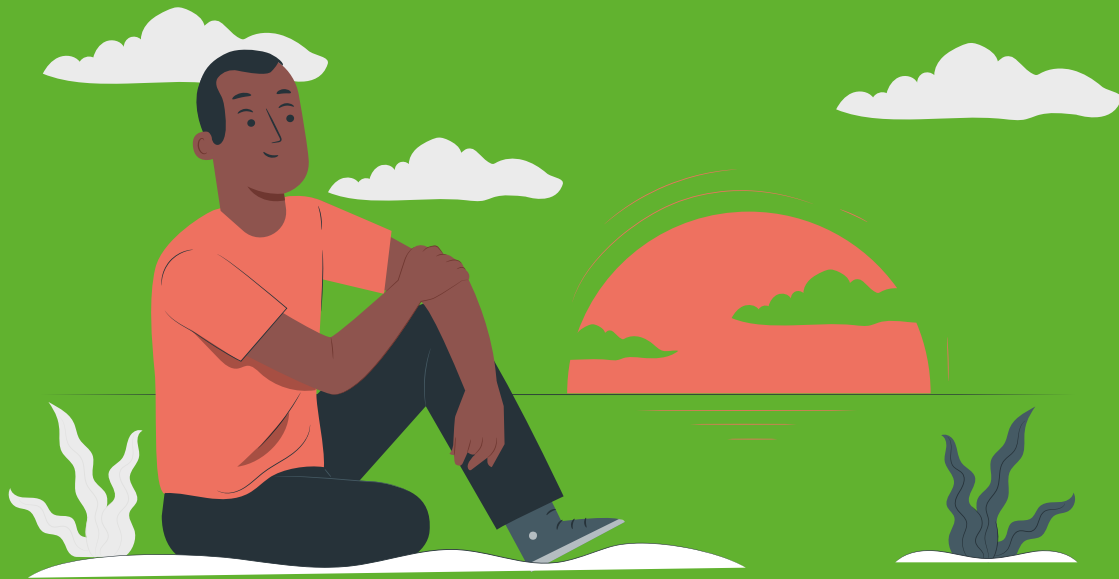
3. LA PRINCIPAL RUTA MIGRATÒRIA FINS A MALLORCA	19
3.1. Perquè emigren els joves	21
3.1.1. Algèria	21
3.1.2. Marroc	23
3.1.3. Àfrica subsahariana	25

---

4. EL PROCEDIMENT PER A LA DETERMINACIÓ D'EDAT	27
<hr/>	
5. PRINCIPIS I CRITERIS D'INTERVENCIÓ	31
5.1. Intervenció	34
5.1.1. Valoració Inicial	34
5.2. Promoció de l'acolliment familiar	35
5.3. Integració educativa	35
5.3.1. Accions necessàries a desenvolupar en l'àmbit educatiu	36
5.4. Impacte de la migració en la salut mental dels NNAMNA	36
5.5. Infància migrant i consum de drogues	37
<hr/>	
6. LA REGULARITZACIÓ DOCUMENTAL DELS NNAMNA	39
6.1. Glossari	41
6.2. El procés de regularització	42
6.3. Esquema del procediment	43
6.4. El procés de determinació de l'edat	44
<hr/>	
7. PROTOCOL D'ACTUACIONS AMB NINS, NINES I ADOLESCENTS MIGRANTS NO ACOMPANYATS TUTELATS PEL SERVEI D'INFÀNCIA I FAMÍLIA	45
<hr/>	
8. REFLEXIONS	49
<hr/>	
9. BIBLIOGRAFIA	53

BLOC 1

Introducció

1.1. DEFINICIÓ

La definició de menor estranger no acompanyat (MENA) es troba a l'article 189 del capítol III del Reial decret 557/2011, pel qual s'aprova el Reglament de la LO 4/2000, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, així com el Protocol marc sobre determinades actuacions en relació amb els menors estrangers no acompanyats, aprovat per resolució de 13 d'octubre del 2014, com *la persona menor estrangera de divuit anys que sigui nacional d'un estat al qual no sigui aplicable el règim de la Unió Europea, que arribi a territori espanyol sense una persona adulta responsable d'ell, sigui legalment o d'acord amb el costum i que s'aprecii risc de desprotecció, així com a qualsevol persona menor estrangera que un cop a Espanya es trobi en aquella situació.*

Actualment, l'acrònim MENA està en desús, per l'estigma i deshumanització que comporta, i ens referim a ells i elles com nins, nines i adolescents migrants no acompanyats (NNAMNA), segons terminologia del Comitè de Drets del Nin de Nacions Unides, actualment més acceptat.

Es constata l'augment de nins, nines i adolescents migrants no acompanyats en diferents parts del món, com una estratègia de supervivència o a la recerca d'un futur millor, condemnats des de molt aviat a viure situacions de soledat, violència i pobresa.

L'arribada de nins i nines sols a l'Estat espanyol començà els anys 90 i es tracta d'un fenomen que ha anat en constant creixement. A Mallorca s'ha notat l'increment a partir de 2017 i, des d'aleshores, no ha deixat d'augmentar el nombre d'arribades.

La legislació vigent determina que les comunitats autònomes (en el cas de Balears, els consells insulars i, a Mallorca, l'IMAS) són les administracions públiques competents per a adoptar les mesures de protecció a la infància, bé sigui la guarda o la tutela. Així, un cop determinada la seva minoria d'edat per part de Fiscalia de Menors, es posen a disposició del Servei d'Infància i Família (SIFAM) que té,

des d'aquest moment, la responsabilitat de la seva tutela fins a la majoria d'edat. D'aquesta manera, aquests infants passen a ser beneficiaris del sistema de protecció a la infància amb accés als diferents programes d'acolliment residencial i familiar del Servei d'Infància i Família de l'IMAS.

L'atenció a aquest col·lectiu ha suposat un repte per al Servei d'Infància i Família, que s'ha vist en la necessitat d'adaptar els procediments, i crear o adaptar els recursos i dispositius específics per tal que responguin a les necessitats d'aquests infants, per a facilitar-los una bona acollida i inserció a la nostra comunitat. La resposta a les seves necessitats s'articula per norma general des de l'entorn residencial encara que també, des de l'àmbit familiar (Programa Acote) amb la pretensió que aquesta opció s'incrementi.

1.2. CARACTERÍSTIQUES

A l'hora de definir les característiques presents en aquest col·lectiu, cal superar la tendència a generalitzar i no caure en estereotips. Els criteris més rellevants a l'hora d'agrupar diferents situacions són:

- el context sociofamiliar d'origen
- la motivació
- les expectatives del seu projecte migratori
- el tipus de vida, tant al lloc d'origen com de destí

Altres criteris per a establir-ne una classificació podrien ser per:

- lloc d'origen
  - edat
-

- situació documental
- nacionalitat

Suárez-Navaz i Jiménez Álvarez (2011) proposen la classificació següent que disposa d'un alt grau de consens i resulta útil per al disseny de polítiques públiques:

- **Situació I.** NNA migrants amb vincles familiars, projecte migratori clar i hàbits més o menys consolidats. Els NNA es troben escolaritzats. Provenen de famílies en un ambient estable d'un context social normalitzat. Els membres de la família gaudeixen d'una situació econòmica que els permet cobrir les seves necessitats bàsiques. Es tracta d'una situació minoritària.
- **Situació II.** Quan els NNA viuen en un ambient familiar estable que facilita un equilibri afectiu, però en què la família viu en un entorn d'exclusió social, de precarietat, amb mancances en la cobertura de les necessitats bàsiques. Els NNA tenen problemes en l'escolarització i poden haver tingut alguna experiència laboral descoratjadora. Poden passar temps al carrer com a un espai de socialització.
- **Situació III.** Quan els NNA habiten un ambient familiar inestable i la família viu en un context de precarietat i exclusió. Es poden donar les situacions de ruptura familiar o violència intrafamiliar. Els NNA viuen experiències de maltractament i desprotecció.
- **Situació IV.** Els NNA viuen al carrer i no mantenen una relació assídua amb la família. Viuen en context de violència, en situacions molt precàries i pateixen tota classe de maltractaments i abusos. És també una situació minoritària.

La segona i tercera situacions són les més comunes i es fa evident que el punt fonamental per a definir la idiosincràsia familiar dels NNA migrants és el seu context d'exclusió, no tant el tipus de vincle familiar existent.

BLOC 2

Dades estadístiques

Existeixen importants dificultats per a obtenir dades fiables sobre el nombre de nins, nines i adolescents atesos pels sistemes de protecció a la infància de les comunitats autònomes, a causa d'un deficient funcionament del Registre MENA. No obstant això, segons dades recollides a l'informe anual del Defensor del Poble del 2021, a 31/12/21, es trobaven inscrits en el registre de menors estrangers no acompanyats un total de 3.048 nins, nines i adolescents, segons dades facilitades per la Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres.

2.1. ESTADÍSTICA ESTATAL

TAULA 1. NOMBRE DE NNAMNA ARRIBATS A L'ESTAT ESPANYOL PER ANYS

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
4.507	4.378	3.623	3.594	2.841	3.660	3.341	3.997	6.414	13.796	12.417	9.030	3.048

Font: Los niños y los adolescentes en el informe anual del Defensor del Pueblo 2021 , p. 17 <https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2022/04/Ni%C3%B1os-y-adolescentes-en-el-IA-2021.pdf>

2021 va ser un any marcat per un fort increment en les arribades de menors a Canàries, al costat de la crisi a Ceuta el mes de maig. Cal explicar que, a causa de la pandèmia, hi pot haver un endarreriment en l'actualització de dades.

2.2. ESTADÍSTICA DE MALLORCA

2.2.1. ESTADÍSTICA D'ARRIBADES A MALLORCA DURANT ELS DARRERS ANYS

TAULA 2. NOMBRE DE NNAMNA ARRIBATS A MALLORCA PER ANY

ANY	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
N. D'INFANTS	2	2	4	3	2	2	11	29	48	36	37	73	112+81=*193

* La xifra de NNAMNA de 2022 inclou 112 infants d'origen africà i 81 d'origen ucraïnès desplaçats a Mallorca pel conflicte bèl·lic, dels quals 23 varen ser acollits per famílies.

Vista la taula anterior, podem afirmar que l'arribada d'infants i joves sols a les costes de Mallorca ha passat de ser un fet anecdòtic fins a l'any 2015, a ser una realitat freqüent i en continu creixement. L'any 2022 ha estat l'any que més arribades s'han comptabilitzat. El 2019 i 2020 la corba es va mantenir estable coincidint amb la pandèmia.

2.2.2. ESTADÍSTICA SEGONS PAÍS DE PROCEDÈNCIA

TAULA 3. PERCENTATGE DE NNAMNA ARRIBATS A MALLORCA SEGONS EL PAÍS DE PROCEDÈNCIA

Algèria	52%
Guinea Conakry	30%
Marroc	6%
Benín	4%
Mali	4%
Costa de Marfil	1%
Senegal	1%
Ghana	1%
Libèria	1%

Al llarg dels anys, Algèria s'ha mantingut en el primer lloc dels països de procedència dels NNAMNA que arriben a Mallorca amb un percentatge d'entre el 50% i 52% del total de les arribades. Fins a l'any 2020 Marroc va ocupar el segon lloc, per la qual cosa aleshores representava un 15% de les arribades, però, a partir del 2021, la República de Guinea ha passat a ocupar aquest segon lloc a la taula amb un 30% de les entrades, seguit a certa distància d'altres països subsaharians com Benín, Mali, Costa de Marfil, Senegal, Ghana i Libèria.

2.2.3. ESTADÍSTICA PER GÈNERE

TAULA 4. PERCENTATGE DE NNAMNA ARRIBATS A MALLORCA SEGONS EL SEXE

Homes	96%
Dones	4%

Percentualment, l'arribada de nines i al·lotes és poc representativa, encara que augmenta considerable, perquè de l'1% d'anys anteriors, al 4% de l'any 2022.

2.2.4. ESTADÍSTICA SEGONS EDAT D'ARRIBADA

TAULA 5. PERCENTATGE DE NNAMNA ARRIBATS A MALLORCA SEGONS L'EDAT

17 anys	47%
16 anys	29%
15 anys	18%
14 anys	7%

Es manté com una constant al llarg dels anys que l'edat d'arribada més freqüent són els 17 anys. Aquest fet comporta un desavantatge a l'hora de poder dur a terme un pla de feina i procurar la seva regularització documental abans de la majoria d'edat.

2.2.5. ESTADÍSTICA SEGONS DOCUMENTACIÓ IDENTIFICATIVA APORTADA

TAULA 6. PERCENTATGE DE NNAMNA ARRIBATS A MALLORCA SEGONS EL TIPUS DE DOCUMENTACIÓ QUE APORTEN

Passaport	14%
Carta d'identitat	11%
Certificat de naixement	18%
Una altra documentació	3%
Totalment indocumentat	54%

Són molt pocs els NNAMNA que arriben amb el document de passaport en vigor, que és el document que ens permet una ràpida regularització documental al cap de 90 dies de la seva arribada. En els casos que aporten algun document identificatiu vàlid, es poden iniciar gestions amb el seu consolat

o ambaixada per tal de tramitar-lo, però només un 14% estan en condicions d'aconseguir-lo. Per a la resta d'infants i joves que aporten qualche document identificatiu, però els seus serveis consulars no li emeten el passaport, tenim l'opció de regularitzar-los via cèdula d'inscripció. Des del primer moment l'arribada, posam en el seu coneixement la importància d'obtenir documents identificatius dels seus països d'origen amb l'ajuda de les seves famílies.

En conjunt, podem dir que les xifres indiquen que l'arribada de NNAMNA es tracta d'un fenomen en constant creixement i que tot apunta que les distàncies entre gènere minvaran i s'incrementarà l'arribada de nins, nines i joves procedents de l'Àfrica subsahariana.

BLOC 3

La principal ruta migratòria fins a Mallorca

Les pasteres que arriben a les costes de Mallorca parteixen de la zona de Bordj-el-Kiffan, província de Boumerdess, al nord d'Àfrica. Es tracta d'una província amb una superfície de 1.456 km², 80 km de costa i una població de 786,602 habitants. La distància entre les costes de l'Alger i el sud de Mallorca és de 287 km.

3.1. PERQUÈ EMIGREN ELS JOVES

Les causes que porten aquests nins i nines a abandonar els seus països d'origen estan íntimament lligades a les raons per les quals molts adults emigren. Des de fa uns anys, s'està produint una infantilització i una creixent feminització de les migracions.

3.1.1. ALGÈRIA

Mañé Estrada, A., Thieux, L i Hernando, M., al seu estudi *Algèria a la cruïlla: condicionants, tendències i escenaris* ens donen a conèixer els diferents aspectes de les migracions a Algèria i les seves característiques.

- Inestabilitat política i econòmica del país.
- Vulneració sistemàtica dels drets humans fonamentals segons informe Amnistia internacional 20/21.

- Crisis, inseguretat i conflictes.
- Insatisfacció i manca d'horitzons vitals per als joves. Malestar social estructural i en creixement.
- Creixement del 400% de la immigració algeriana a partir del 2008.
- Obsessió col·lectiva entre els joves.
- Empitjorament de les condicions de vida.
- Abans del 2006, emigraven directament per l'Estret. A causa l'augment de la vigilància fronterera, venen directament per la costa.
- Repressió del govern algerià, manifest de les carències i deficiències del país. Representa un fet humiliant per al país que necessita el manteniment de l'orgull, reflectit a premsa nacional a l'article «Algèria, els teus fills et fugen».
- Creació de lleis que criminalitzen la immigració, especialment dures amb els NNA.
- Es demana als ciutadans que denunciïn qualsevol sospita amb relació a la immigració. S'ha demanat que s'emeti un edicte islàmic que declari pecat la immigració irregular.
- Se sospita que són ajudats des del país amb embarcacions nodrissa amb la connivència d'algunes autoritats, així com que són víctimes d'organitzacions criminals que trafiquen amb ells i potser també amb drogues.

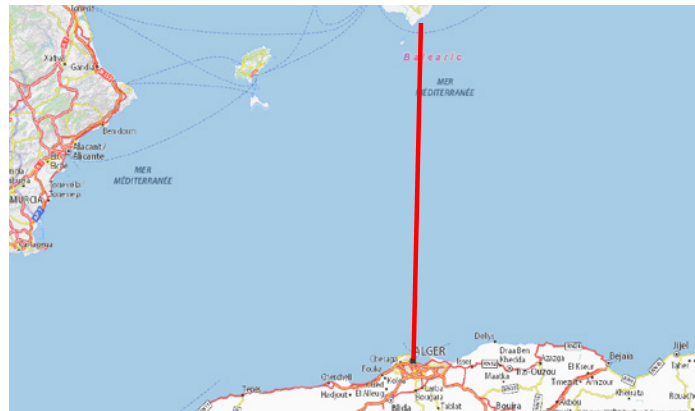

Figura 1. Distància entre Borj El Kiffan i Cala Figuera: 286,89 km

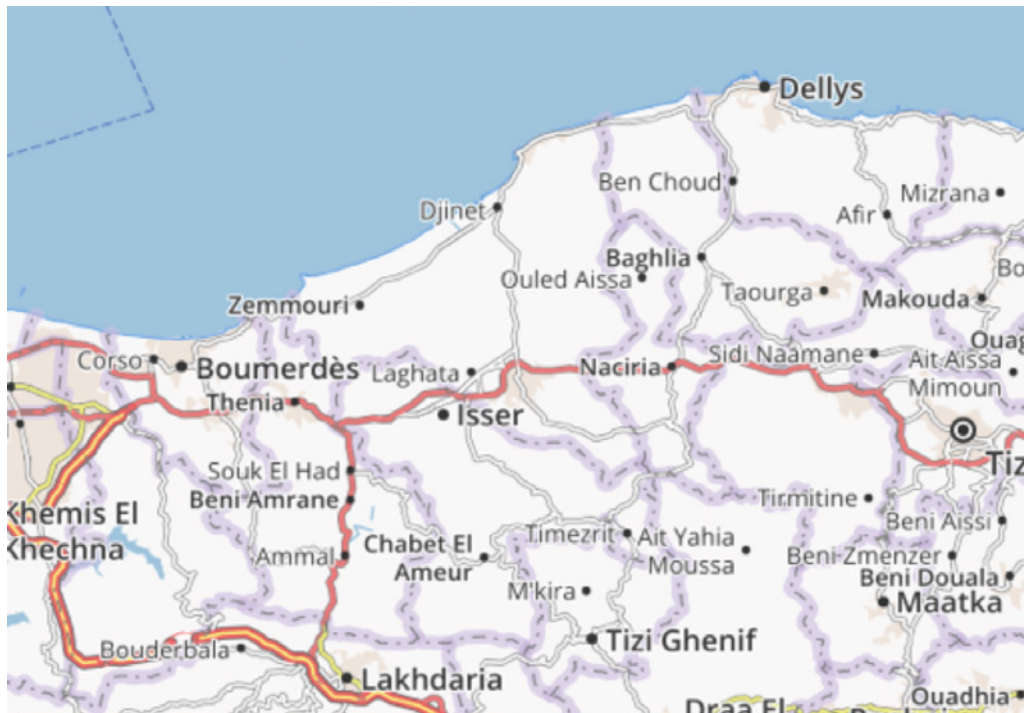

Figura 2. Província de Bourmerdès, Algèria. Superfície: 1.456,16 km², 80 km de costa, població 786.602 habitants.

3.1.2. MARROC

Khachan, M, a *L'impacte de la migració en la societat marroquina*, ens parla del fenomen de les migracions al Marroc:

- Fenomen anomenat *lahrig*, el qual significa desafiar les prohibicions i cremar els documents d'identitat.
- El somni europeu: idea incubada des de la infància.
- Un 18,2 % dels infants d'entre 5-15 anys aspiren a marxar a l'estranger.
- És més fàcil passar a l'acció per als nins que per a les nines.

- Emigren clandestinament: davall cotxes, en contenidors, camions...
- En molts casos, són nins que ja vivien al carrer i que havien començat a treballar de molt petits per ajudar les famílies.
- És expressió de les disparitats socioeconòmiques entre nord-sud, inestabilitat econòmica dels països emissors, baix PIB, dependència econòmica del sector primari.
- Alt índex d'atur.
- Manca d'indemnitzacions econòmiques per atur o acomiadament.
- Baix nivell d'ingressos (treballadors pobres).
- Factors d'atracció: imatge d'èxit social de la persona immigrant al seu retorn.
- Demanda de mà d'obra per a treballs precaris als països d'acollida (agricultura, construcció, serveis) i treball irregular.
- Alt cost social: es considera una inversió per la família (s'endeuten).
- Principal via d'entrada: l'estret de Gibraltar amb pastera. Alt nombre de morts (ofegaments).
- Fenomen difícil de mesurar (no se'n tenen xifres reals)
- Accepten treballs durs i indesitjats pels autònoms.

Figura 3. Mar d'Alborán. La principal via d'entrada a l'Estat espanyol és l'estret de Gibraltar.

- Primera preocupació saldar deutes.
- Principal destí d'Europa: Espanya.
- Reacció social de rebuig als països d'acollida.
- Reacció de replegament i reivindicació d'identitat amb comportaments poc respectuosos a les normes i valors de la comunitat d'acollida.
- Es demanen solucions d'acord respecte a la dignitat humana i no foment de mesures represores.

3.1.3. ÀFRICA SUBSAHARIANA

Sow, P. en el seu estudi d'aproximació a la immigració africana a Catalunya, publicat pel Patronat d'Estudis Osonencs, explica que el flux migratori de l'Àfrica subsahariana (Costa d'Ivori, Congo, Guinea, Gàmbia, Senegal, Camerun...) a Espanya (inicialment, a Canàries i Catalunya i, seguidament, a Balears, Andalusia, etc.) i Europa s'inicia els anys 60, a la recerca d'itineraris comercials, i s'intensifica la dècada dels 80, amb motiu dels efectes desastrosos de diferents crisis econòmiques sense precedents. Els primers migrants arribaven via Marroc i Algèria; eren pagesos vinguts del camp africà, sense papers i que per guanyar-se la vida es dedicaven al comerç ambulat.

Sovint, el destí final de la migració era el nord d'Europa, però a causa l'enduriment de les lleis d'immigració europees, Espanya es convertí en el darrer destí.

Figura 4. Els països de procedència dels NNAMNA arribats a Mallorca són: Algèria, Guinea Conakry, Marroc, Benín, Mali, Costa de Marfil, Senegal, Ghana i Libèria

BLOC 4

El procediment per a la determinació d'edat

Davant l'arribada d'un NNAMNA s'ha de procedir a la identificació i a la determinació d'edat per a verificar que es tracta, efectivament, d'una persona menor d'edat. En cas contrari, li serà d'aplicació la legislació vigent en matèria d'estrangeria per a majors d'edat que han entrat de forma irregular a l'Estat espanyol i se'ls obrirà un expedient d'expulsió.

El procediment per a la determinació d'edat dels menors estrangers ve recollit a l'article 190 del reglament de la LO d'estrangeria així com al Protocol marc sobre determinades actuacions amb relació a les persones menors estrangeres no acompanyades, que té la finalitat de coordinar la intervenció de totes les institucions i administracions implicades, des de la localització de la persona menor o suposadament menor, fins a la seva identificació, determinació d'edat, posada a disposició de l'entitat pública de protecció de menors i documentació.

Els procediments de determinació d'edat han presentat sovint controvèrsia La recomanació és sempre considerar la condició de persones menors d'edat per sobre la circumstància d'estrangers. Les proves s'han de dur a terme amb el màxim respecte, garantint els drets humans i atenant per damunt de tot l'interès superior de l'infant.

Un cop realitzades les proves, s'emet el decret de determinació edat i es procedeix a la ressenya policial en què a la persona menor li és adjudicat un número d'identificació (NIE) amb el qual serà registrat al Registre d'Inscripció Mena i que figurarà a la Fitxa d'inscripció MENA amb la qual s'identificarà.

S'ha de tenir en compte que les proves de determinació d'edat presenten un marge d'error important, és per això que cal tenir en compte les consideracions de l'informe del Defensor del Poble d'Espanya del 2011, basades en les recomanacions sobre mètodes d'estimació forense de l'edat dels NNAMNA, publicades a la *Revista Española de Medicina Legal* volum 37, número 1, amb la difusió d'un document de consens de bones pràctiques entre els instituts de medicina legal de l'Estat espanyol sobre mitjans diagnòstics recomanats.

BLOC 5

Principis i criteris d'intervenció

Conscients del desafiament que comporta l'atenció d'aquests infants, la nostra actuació estarà emparada pels principis de l'estratègia estatal i dels compromisos internacionals:

1. Interès superior del NNA, d'acord amb la Convenció sobre els Drets del Nin.
2. Integració en la societat des d'un punt de vista multidisciplinari.
3. Impuls de la inclusió en la societat d'acollida.
4. Interculturalitat per a facilitar la resolució del xoc cultural.
5. No discriminació i igualtat, amb independència de la seva edat, sexe, religió, origen ètnic, etc.
6. Flexibilitat i atenció personalitzada, d'acord amb l'avaluació individual.
7. Participació, dret a ser escoltat, ser informat i a participar dels procediments.

Determinació de l'interès superior del menor: descriu el procés formal, dotat de garanties processals estrictes, establert per determinar l'interès superior del nen/a, especialment en l'adopció de les decisions importants que l'afecten. Ha d'assegurar la participació adequada del nen/a sense discriminació, involucrar les persones expertes en àrees rellevants encarregades de prendre les decisions i equilibrar tots els factors rellevants per valorar la millor opció

Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR). Directrius 2021 de l'ACNUR relatives al procediment de l'interès superior: Avaluació i determinació de l'interès superior de la infància i l'adolescència, 2021. pàgines 10-12. disponible a: https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/openDocPdf.pdf?el_docy&docid=62b592be4

Figura 5. Procés de determinació de l'interès superior del NNA.

5.1. INTERVENCIÓ

5.1.1. VALORACIÓ INICIAL

En un primer moment, es durà a terme l'avaluació de necessitats que té com a objectiu principal determinar els aspectes següents:

- Cobertura de les necessitats bàsiques i atenció integral.
- Avaluació de les necessitats educatives, a fi de cercar els suports necessaris quan existeixen necessitats educatives especials.
- Avaluació de la seva salut física i mental, atesos els possibles danys que es derivin del viatge i trànsit fins a arribar a territori espanyol, tenint en compte com a grup especialment vulnerable la possible existència de traumes i violències sofertes, i proporcionant l'atenció terapèutica necessària.
- Inserció cultural: atenció amb intèrprets i mediadors culturals sempre que sigui possible. Treball en tallers d'idiomes, costums, lectoescriptura...
- Avaluació del risc i valoració de situacions com a necessitat de protecció internacional o situació de tràfic d'éssers humans.

També cal estudiar la situació particular de cada infant de cara a realitzar una proposta de solució adaptada a les seves circumstàncies personals, bé sigui:

La permanència a l'estat espanyol:

- baix la figura de la protecció internacional
  - per la protecció que li ofereix la normativa d'estrangeria
-

- la recerca de familiars tant a Balears com en altres CA o inclús en altres països

El retorn al país d'origen, a condició que es valori com l'opció més favorable

---

5.2. PROMOCIÓ DE L'ACOLLIMENT FAMILIAR

En funció de l'avaluació inicial, s'haurà de considerar la promoció de l'acolliment familiar, subjecte a disponibilitat de famílies acollidores.

L'acolliment familiar és una mesura de protecció i, alhora, una eina per a vincular aquests adolescents amb la societat d'acolliment, a través d'una família que l'acompanyi en el seu creixement i en la transició a la vida adulta. Els països que han desenvolupat aquest tipus d'acolliment han confirmat els beneficis d'aquesta mesura en l'evolució i integració social dels NNA.

5.3. INTEGRACIÓ EDUCATIVA

Els NNAMNA presenten com a principal barrera la falta de domini de l'idioma castellà o català per a accedir a programes formatius, siguin formals o informals. Si aconseguixen accedir-hi, mostren una gran dificultat de permanència en el sistema educatiu.

Per a assolir la inclusió educativa, és necessari garantir una coordinació adequada entre els sistemes de protecció i les autoritats educatives competents, la qual agilitzi l'escolarització dels NNA mitjançant la creació o el reforçament dels plans d'acollida lingüística dels centres educatius, amb suport psicosocial i reforç educatiu, adaptats a les necessitats d'aquest col·lectiu.

5.3.1. ACCIONS NECESSÀRIES A DESENVOLUPAR EN L'ÀMBIT EDUCATIU

- Augmentar l'oferta formativa, amb terminis flexibles de matriculació en els diferents recursos, i amb la flexibilització també dels requisits d'accés a l'educació postobligatòria o per a l'obtenció del graduat en ESO.
- La inserció educativa requereix un procés d'adaptació al centre que dugui a terme l'avaluació psicopedagògica, i, a partir d'això, el disseny d'un pla individualitzat que, comptant amb les preferències de cada NNA, en promogui el procés educatiu i laboral més adequat.
- Accions formatives d'orientació dual (formació professional que faciliti l'adquisició de competències pràctiques en el propi lloc de treball, en què els joves aprenguin a moure's en un entorn productiu real, que en millori la qualificació i que n'augmenti les expectatives d'inserció).
- Accions formatives breus (tres mesos), que tinguin un inici trimestral en diferents dates al llarg de l'any amb connexió amb les empreses.

5.4. IMPACTE DE LA MIGRACIÓ EN LA SALUT MENTAL DELS NNAMNA

És important assenyalar que tot moviment migratori pot aportar aspectes positius i negatius i comporta una dicotomia entre riscos i oportunitats. Així, qualsevol migració implica una sèrie d'oportunitats que poden suposar la millora de la qualitat de vida, alhora que una sèrie de riscos, que depenen de la capacitat i la vulnerabilitat de cada individu.

Tot moviment migratori comporta una pèrdua (la família, la llar, l'idioma, les amistats, el poble o barri...) que per a la persona suposa un buit difícil d'emplenar amb la nova vida. La migració implica un aspecte rellevant per a la seva salut mental que els pot afectar la resta de les seves vides.

La migració, com en tot nou esdeveniment de la vida d'una persona, suposarà vivències d'estrès i frustracions. Aquestes vivències no necessàriament han de ser problema; dependrà de les capacitats de cada persona per fer-hi front, així com d'un context social favorable.

La migració no implica directament el patiment d'un dol migratori crònic, però sí que implica una situació d'enyorança de tot allò que es deixa enrere que pot interferir en el dia a dia de la persona. En aquest sentit, el dol i l'estrès migratori són els aspectes que adquireixen més importància en la realitat dels NNAMNA i que es poden presentar en forma de dol migratori extrem. Freud (1974) el definia com un profund defalliment que pateix la persona. Bowlby (1997) el delimita com un procés psicològic que s'aciona enfront de la pèrdua de la persona estimada. Del Valle (2015) assenyala que el dol comú no és més que el dolor, el sentiment de llàstima i l'aflicció per la pèrdua de la persona estimada, que produeix un gran abatiment.

Alguns dels fets estressors vivencials que influeixen en l'aparició del problema podrien ser l'abandó de la família, l'abandó del poble, barri o ciutat, el fet de travessar el Mediterrani amb pastera, el possible contacte amb màfies, la pèrdua de companys de viatge, la irregularitat documental, la por a l'expulsió, el xoc cultural, etc. Totes aquestes situacions influeixen en la seva estabilitat emocional.

5.5. INFÀNCIA MIGRANT I CONSUM DE DROGUES

Es tracta d'un col·lectiu especialment vulnerable davant les drogues.

Markez, I. (2010), Pastor, F. (2010) analitzen la relació dels nins, nines i adolescents migrants no acompanyats amb les drogues i aprofundeixen en aspectes crucials de la seva situació, en els quals s'evidencia una especial vulnerabilitat del col·lectiu davant les drogues. En l'estudi s'hi conclou que el consum abusiu de drogues no és sinó un símptoma més de tot un difícil i dolorós procés migratori, motiu pel qual es planteja la necessitat d'abordatge tan prest com sigui possible, amb mesures concretes de suport psicoterapèutic, educacional, cultural i sanitari.

En la seva investigació, es parteix del principi que, per a entendre el consum de drogues en els NNAMNA, és necessari conèixer com és i ha estat el seu projecte migratori i la seva trajectòria personal per l'abandonament dels seus països i de les seves famílies a la recerca d'un món ple de promeses. L'estudi analitza la relació entre el consum de drogues així com els patrons de consum.

La principal conclusió d'aquest treball posa de manifest la situació de vulnerabilitat dels NNAMNA davant l'afectivitat, els models de referència, els processos d'adaptació o els aspectes relacionats amb les seves capacitats laborals, de formació i d'establiment de vincles socials.

S'ha de tenir en compte que la migració és considerada com un esdeveniment vital estressant i generalment traumàtic, i, per aquest motiu, un factor de risc per al desenvolupament normal de l'educació i la salut que ha de ser tingut en compte.

La confluència de factors com les dificultats del procés migratori, el xoc entre expectatives i realitat, la condició d'adolescent, l'absència d'un projecte migratori concret, la influència dels mitjans de comunicació, el contrast cultural, l'absència de referents afectius, les dificultats idiomàtiques, el procés legal, terminis i incertesa per a la seva regularització legal, augmenten el sentiment de vulnerabilitat.

Sembla que l'entorn de procedència és un factor clau que influeix en la relació que s'estableix amb les drogues, segons si l'entorn familiar d'origen és més o menys estructurat. En destaca, també, la vital importància de la relació i el vincle amb el personal educatiu.

Les mesures a adoptar són:

- Proporcionar suport psicoterapèutic.
- Afavorir les relacions amb la família.
- Realitzar tasques informatives i preventives.
- Organitzar l'oci entorn d'activitats en què es puguin relacionar amb nins i nines autòctons.
- Dissenyar programes de teràpia ocupacional.
- Dotar els centres dels recursos necessaris.
- Dissenyar programes d'assistència psiquiàtrica i promoció de la salut.
- Dissenyar un protocol de resposta ràpida davant els consums problemàtics.
- Afavorir un ambient el més normalitzat possible.
- Proporcionar condicions que afavoreixin l'establiment de vincles.
- Fomentar actituds interculturals en el camp socio sanitari.
- Promocionar actituds inclusives i iniciatives per a pal·liar el fracàs escolar.

Cal tenir en compte que el consum problemàtic de drogues no és sinó un símptoma més de tot un difícil i dolorós procés migratori.

BLOC 6

La regularització documental dels NNAMNA

6.1. GLOSSARI

- Passaport.** Document amb validesa internacional que demostra la identitat i la nacionalitat d'una persona, expedit per les autoritats del seu país, que acredita un permís o autorització legal per a la seva sortida o entrada al mateix.
- NIE.** Número d'identificació d'estranger. Sols és un número i serveix per a la identificació administrativa.
- Fitxa d'inscripció MENA.** Document d'identificació provisional expedit per la Brigada d'estrangeria que ha realitzat la ressenya del menor.
- Registre de menors estrangers no acompanyats (RMENA).** Es tracta d'un registre de la Direcció General de Policia i la Guàrdia Civil amb efectes exclusius d'identificació dels menors estrangers no acompanyats, coordinat per la Fiscalia General de l'Estat i que conté informació personal individualitzada i numerada amb les dades d'identificació dels menors estrangers no acompanyats, documentats i indocumentats, i que la seva minoria d'edat sigui indubtable o hagi estat determinada pel Ministeri Fiscal.
- Targeta d'identitat consular.** És un document que emet el consolat del país d'origen per a identificar els ciutadans nacionals que viuen a l'estranger.
- TIE.** Targeta d'identitat d'estranger. És un document físic de plàstic que conté les dades d'identificació de la persona estrangera, inclosos el seu número de NIE, una fotografia i el tipus d'autorització o residència a Espanya.

Certificat de residència de ciutadà de la Unió. Únicament acredita la condició de resident d'un ciutadà de la Unió Europa a Espanya.

Autorització de residència. Autorització que un estat concedeix a un estranger perquè pugui residir legalment en el seu territori durant un temps determinat.

Nacionalitat. Condició o estatus de pertinença o d'identitat legal d'una nació o estat.

Doble nacionalitat. Condició jurídica d'una persona que té la nacionalitat de dos estats simultàniament.

6.2. EL PROCÉS DE REGULARITZACIÓ

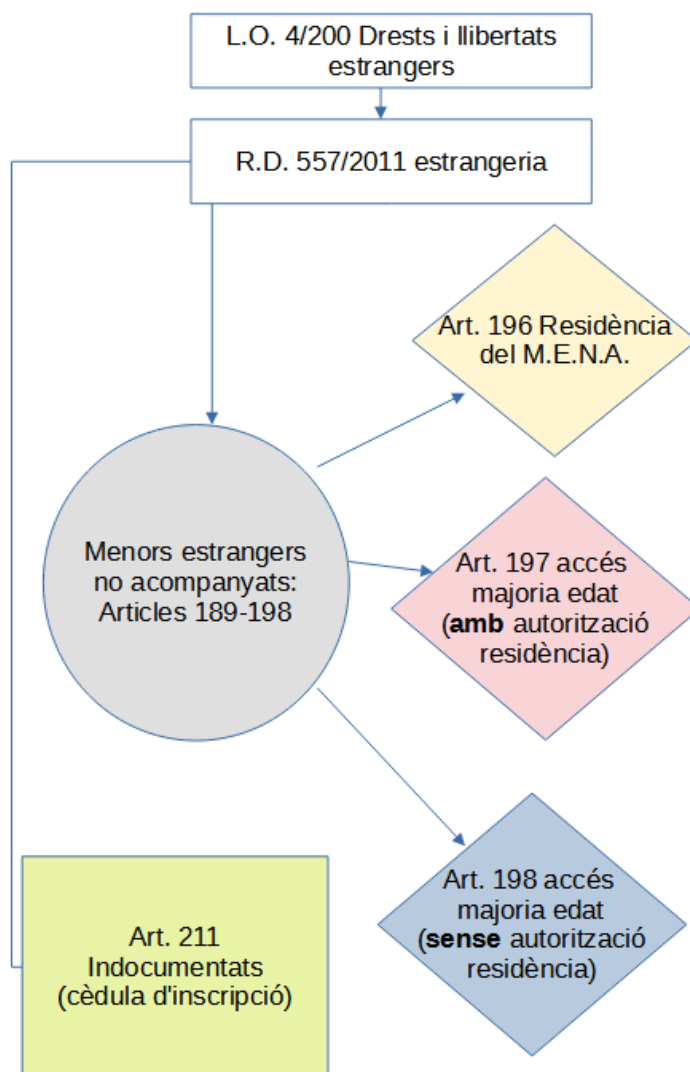
La necessitat de regularització administrativa dels NNAMNA és una qüestió necessària, entre altres, per a garantir un desenvolupament integral i exitós del seu procés d'inclusió social personal. L'obtenció de l'autorització de residència i l'habilitació per a treballar fan possible que, a la pràctica, l'itinerari dissenyat per aquests joves sigui factible i pugui tenir èxit.

La primera de les dificultats en què ens topam és la manca de documents identificatius del seu país. Gran part dels NNAMNA arriben a Mallorca totalment indocumentats. El fet de no disposar de cap document identificatiu del seu país d'origen impossibilita totalment l'obtenció d'autorització administrativa per a residir i treballar a l'estat espanyol, però, a més, també els impedeix viatjar a veure la seva família o viatjar senzillament al seu consolat, a causa de la insularitat. El procés es converteix en una cursa d'obstacles.

S'ha de tenir en compte que, tot i la reforma recent del reglament d'estrangeria, encara són molts els joves que no poden accedir a la seva regularització documental, ni tan sols via cèdula d'inscripció per manca d'aquesta documentació identificativa bàsica i l'absència d'una resposta eficaç per part dels seus consolats o ambaixades.

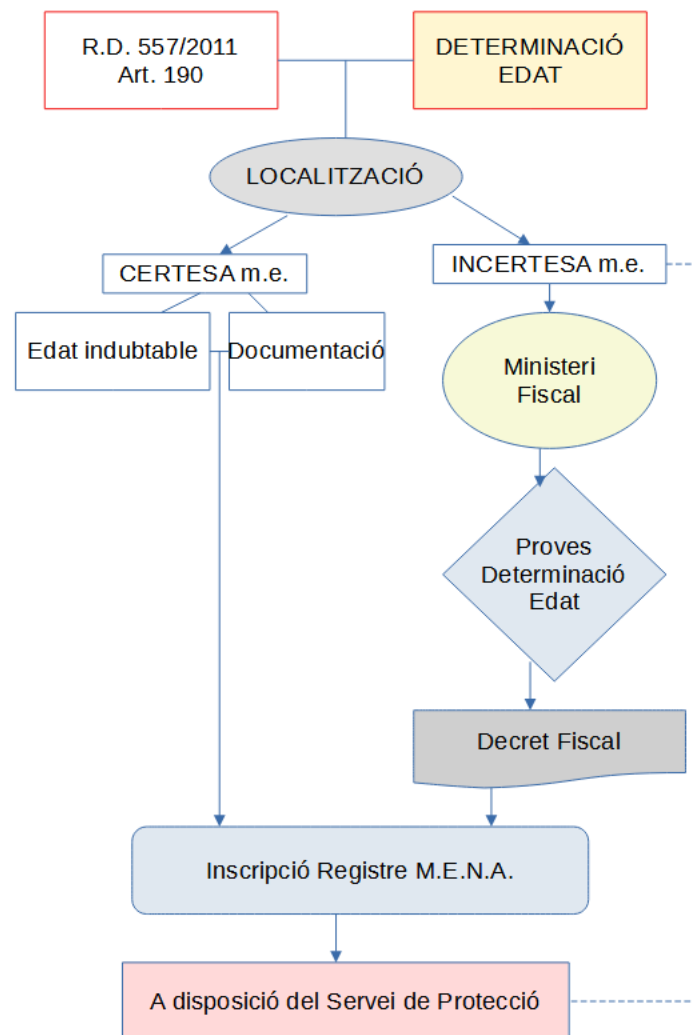
6.3. ESQUEMA DEL PROCEDIMENT

ESQUEMA 1. ESQUEMA DEL PROCÉS DE REGULARITZACIÓ DELS NNAMNA

6.4. EL PROCÉS DE DETERMINACIÓ DE L'EDAT

ESQUEMA 2. PROCÉS DE DETERMINACIÓ DE L'EDAT DELS NNAMNA

BLOC 7

Protocol d'actuacions amb nins, nines i adolescents migrants no acompanyats a Mallorca

El Protocol 1/2023, aprovat amb data 07/03/23, pel qual es determinen les d'actuacions i la guia de recursos relacionades amb els nins, nines i adolescents migrants no acompanyats tutelats o amb mesura de protecció, té com a objecte estructurar i ordenar les actuacions que cal dur a terme per part del SIFAM a l'hora de l'arribada d'aquests infants en el moment que són posats a disposició del Servei, per tal acollir-los adequadament, així com la seva posterior atenció i tràmits a realitzar fins a la majoria d'edat.

El protocol detalla la resposta concreta del SIFAM a les necessitats dels NNAMNA. S'articula, en general, des de dos pilars bàsics com són l'acolliment familiar i l'acolliment residencial.

Amb el programa d'acolliment familiar es pretén:

1. Facilitar a l'infant un context normalitzat que li doni seguretat, estabilitat i afectivitat, i que li cobreixi totes les necessitats bàsiques.
2. Garantir una figura de vincle que estableixi una relació de confiança amb l'infant.
3. Oferir a l'infant un entorn i una intervenció educativa i terapèutica per a minvar les dificultats d'inserció en la societat d'acollida i les dificultats socials o emocionals.
4. Proporcionar a l'infant un tractament psicoterapèutic per a reparar les seqüeles de la seva experiència de migració en solitari.

Amb el programa d'acolliment residencial, el Servei d'Infància i Família aspira a:

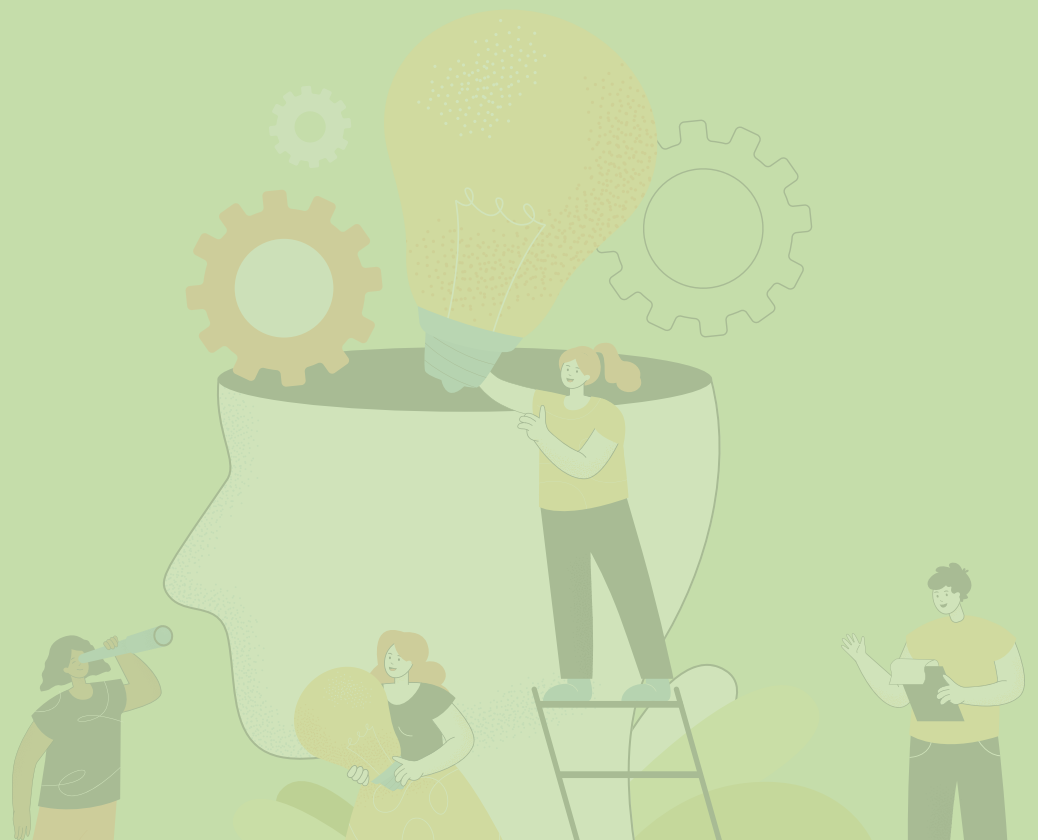
1. Assegurar la cobertura de les necessitats de la vida quotidiana i garantir els drets dels adolescents acollits.
2. Disposar d'un pla individualitzat de protecció de cada adolescent que estableixi clarament la finalitat de l'ingrés, els objectius i el termini per assolir-los. Aquest pla ha de preveure la preparació de l'adolescent, tant a l'arribada com a la sortida del centre.

3. Adoptar totes les decisions en relació amb l'acolliment residencial dels NNA en interès seu.
4. Fomentar la convivència i la relació entre germans, sempre que això redundi en els seus interessos.
5. Promoure la relació i la col·laboració familiar, i programar, a l'efecte, els recursos necessaris per a possibilitar el retorn a la família d'origen, si es considera que aquest és l'interès de l'adolescent.
6. Sol·licitar la col·laboració dels familiars en tots els casos que els NNAMNA estiguin indocumentats per a gestionar la documentació oficial (partides de naixement, qualificacions acadèmiques...) i regular la seva situació a l'Estat espanyol.
7. Promoure el trasllat de territori o país en cas que tinguin familiars propers i que els pares i mares i els adolescents estiguin d'acord amb l'acolliment.
8. Perseguir l'èxit escolar o formatiu dels adolescents en acolliment residencial i potenciar-ne l'educació integral i inclusiva. En el cas dels adolescents de setze a divuit anys, un dels objectius prioritaris és la preparació per a la vida independent, l'orientació i la inserció laboral.
9. Revisar periòdicament el pla individualitzat de protecció amb l'objecte de valorar l'adequació del recurs residencial a les circumstàncies personals de l'adolescent.

BLOC 8

Reflexions

En un context d'augment d'arribades i de presència de NNAMNA a Mallorca, el Servei d'Infància i Família de l'Institut Mallorquí d'Afers socials té un important repte al davant: fer visible aquesta realitat i la doble vulnerabilitat que comporta; la de menors d'edat i la de migrants no acompanyats. Amb aquest objectiu, es pretén articular tot un sistema que garanteixi la seva protecció. Això s'aconsegueix per mitjà de la coordinació de tots els programes dels quals es disposa, ja siguin generals per a l'atenció a la infància en situació de desprotecció com específics per al col·lectiu de NNAMNA.

Per a aconseguir el seu benestar, és necessària la contribució de totes les persones i institucions que formam part d'aquesta comunitat i caldrà una estratègia coordinada de totes les administracions per a abordar la seva intervenció des d'una visió integral: formació educativa, formació ocupacional, serveis sanitaris, aprenentatge de l'idioma, gestió de la documentació i integració social, en definitiva.

Així i tot, hem de tenir una cura especial de les persones i grups d'especial vulnerabilitat, com són les dones, les persones amb diversitat funcional, les persones amb patologies de salut mental, problemes emocionals o problemes de salut física, i altres que podrien ser mereixedores de protecció internacional.

També hem de ser coneixedors de la importància cabdal que té la regularització documental d'aquests infants, i de l'impacte i de les conseqüències de la irregularitat com a determinant clau de la pobresa que condiciona totes les altres àrees de la vida (l'accés a l'educació, l'accés a un habitatge, l'accés a una feina i a uns ingressos econòmics, l'accés a la salut, l'accés a l'oci i als viatges, etc.)

Cert és que hi ha hagut grans avenços amb la reforma del Reglament de la Llei d'estrangeria de 2021, però encara ens queda molt camí per recórrer per a aconseguir una integració plena dels NNAMNA en la vida i aconseguir normalitzar l'accés als recursos i serveis, ja que, malauradament, la reforma, que es va abordar precisament per a impedir la manca de tramitació de la residència i de la documentació identificativa dels NNAMNA, amaga encara moltes situacions sense resoldre i no s'acaba d'aconseguir la regularització de tots els NNAMNA i joves extutelats. Encara som molt lluny d'aconseguir 'els papers' del 100%.

Un espai que cal potenciar i cuidar és el dret a la seva participació i a ser escoltats. L'IMAS, a través del Consell de la Infància i l'Adolescència, ofereix un espai en el qual conselleres i consellers poden debatre, reflexionar i fer propostes de millora del Servei.

Encara ens queden molts desafiaments per a assolir, com són la cura emocional, facilitar la forma d'accés als recursos existents i augmentar l'oferta formativa i d'oci disponible. Tenim també el repte de trobar més famílies acollidores per a aconseguir que el programa d'acolliments familiars sigui una realitat en ple funcionament que pugui donar cabuda a més NNAMNA.

I sobretot, cercam la complicitat, la sensibilitat i l'empatia de tota la gent que ens envolta, per un futur ple d'esperança i oportunitats per als NNAMNA.

---

9. BIBLIOGRAFIA

Cartera de serveis de l'IMAS, 2017. <https://www.imasmallorca.net/ca/imas/1304>

Decret 66/2016, de 18 de novembre de 2016, pel qual s'aprova la Cartera Bàsica de Serveis Socials de les Illes Balears 2017-2020.

Defensor del Pueblo de España (2011) ¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de edad.

(<https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2015/05/2011-09-Menores-o-Adultos-Procedimientos-para-la-determinaci%C3%B3n-de-la-edad1.pdf>)

Documents interns i base de dades de l'IMAS.

Escandell Mayans, J., Martí Llorca, M.L, Montcades Valls, C., Ramis Murillo, A. (2022) Infants i adolescents migrants no acompanyats i el seu dret a la protecció. Anuari de la Joventut de les Illes Balears 2022. (https://diari.uib.cat/digitalAssets/704/704273_2-anuari-joventut-2022-web.pdf)

Markez, I. y Pastor, F (2010) Menores Extranjeros No Acompañados (MENA), un colectivo especialmente vulnerable ante las drogas. ZERBITZUAN 48. (<http://www.zerbitzuan.net/documentos/zerbitzuan/Menores%20extranjeros%20no%20acompanados.pdf>)

Montcades Valls, C. (2022) "Acollida, intervenció i regularització documental de les persones menors d'edat migrants no acompanyades". Revista Alimara, 65. (<https://www.revistaalimara.net/revista/acollida-intervencio-i-regularitzacio-documental-de-les-persones-menors-dedat-migrants-no-acompanyades-a-mallorca/>)

Suárez Navaz, L., Jiménez Álvarez, M. (2011) Menores en el campo migratorio transnacional. Los niños del centro (Drari d'sentro). <https://ddd.uab.cat/pub/papers/02102862v96n1/02102862v96n1p11.pdf>

Unicef. Comité Español (2019) Recomendaciones para una protección integral de los niños y niñas migrantes no acompañados en la frontera su española. (<https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/recursos/informe-ninos-migrantes-no-acompanados.pdf>)

GUÍA DE INTERVENCIÓN CON INFANCIA MIGRADA

CASTELLANO

Edició:

Institut Mallorquí d'Afers Socials

Coordinació:

Direcció Insular d'Infància i Família

Elaboració:

Unitat d'atenció a nins, nines i adolescents
migrants no acompanyats

Co-autores:

Fernández Valiente, Maria Ángeles
Martí Llorca, Maria Luisa
Montcades Valls, Concepció
Sánchez Villalba, Juan José

Diseño gráfico y maquetación:

nacatalinadeplassa@gmail.com | 655 392 518
vectors: freepik

Impresión:

Gràfiques Madrid

Depósito legal:

PM 00185-2023

ÍNDICE

---

1. INTRODUCCIÓN	59
1.1 Definición	61
1.2 Características	62

---

2. DATOS ESTADÍSTICOS	65
2.1 Estadística estatal	67
2.2 Estadística Mallorca	68
2.2.1 Por años	68
2.2.2 Por país de procedencia	69
2.2.3 Por género	69
2.2.4 Por edad	70
2.2.5 Según documentación aportada	70

---

3. LA RUTA MIGRATORIA HASTA MALLORCA	73
3.1 Por qué emigran los jóvenes	75
3.1.1 Argelia	75
3.1.2 Marruecos	77
3.1.3 África subsahariana	79

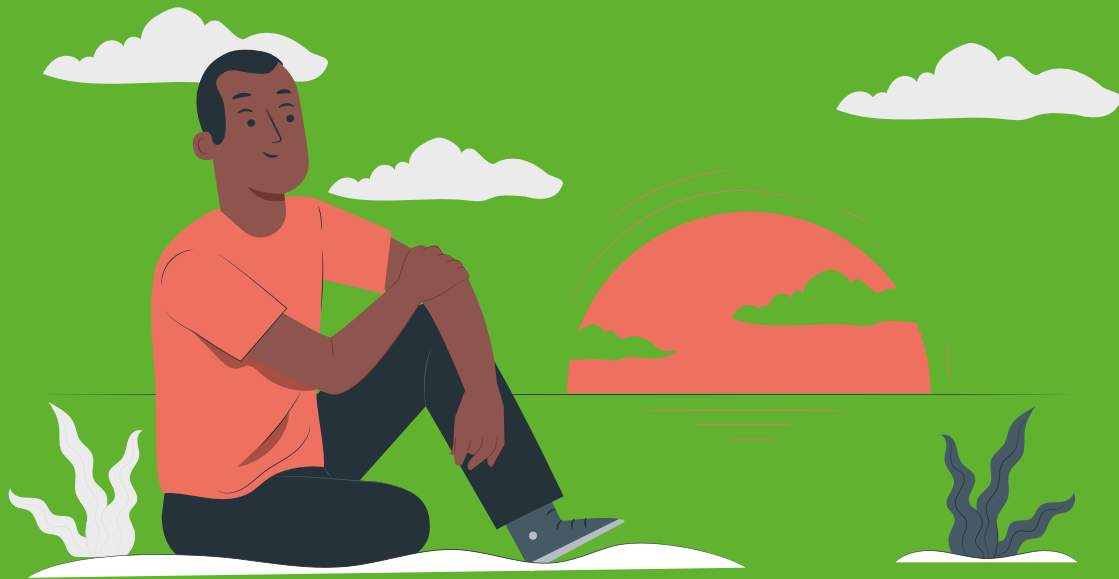
4. EL PROCEDIMIENTO PARA LA DETERMINACIÓN DE EDAD	81
<hr/>	
5. PRINCIPIOS Y CRITERIOS DE INTERVENCIÓN	85
5.1 Intervención	88
5.1.1 Valoración inicial	88
5.2 Promoción de la acogida familiar	89
5.3 Integración educativa	89
5.3.1 Acciones necesarias para desarrollar en el ámbito educativo	89
5.4 Impacto de la migración en la salud mental de los NNAMNA	90
5.5 Infancia migrante y consumo de drogas	91
<hr/>	
6. LA REGULARIZACIÓN DOCUMENTAL DE LOS NNAMNA	95
6.1 Glosario	97
6.2 El proceso de regularización	98
6.3 Esquema del procedimiento	99
6.4 El proceso de determinación de edad	100
<hr/>	
7. PROTOCOLO DE ACTUACIONES CON NIÑOS, NIÑAS Y ADOLESCENTES MIGRANTES NO ACOMPAÑADOS TUTELADOS POR EL SERVICIO DE INFANCIA Y FAMILIA	101
<hr/>	
8. REFLEXIONES	103
<hr/>	
9. BIBLIOGRAFÍA	109

BLOQUE 1

Introducción

1.1 DEFINICIÓN

La definición de menor extranjero no acompañado (MENA) la encontramos en el artículo 189 del capítulo III del Real Decreto 557/2011, por el que se aprueba el Reglamento de la LO 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, así como también el Protocolo Marco sobre determinadas actuaciones en relación con los Menores Extranjeros No Acompañados, aprobado por resolución de 13 de octubre del 2014, como la *persona menor extranjera de dieciocho años que sea nacional de un estado al que no sea de aplicación el régimen de la Unión Europea, que llegue a territorio español sin una persona adulta responsable de él, ya sea legalmente o según la costumbre y que se aprecie riesgo de desprotección, así como a cualquier persona menor extranjera que una vez en España se encuentre en dicha situación.*

Actualmente el acrónimo MENA está en desuso, por el estigma y deshumanización que comporta, y nos referimos a ellos y ellas como niños, niñas y adolescentes migrantes no acompañados (NNAMNA), según terminología del Comité de Derechos del Niño de Naciones Unidas, actualmente más aceptado.

Se constata el aumento de niños, niñas y adolescentes migrantes no acompañados en diferentes partes del mundo, como una estrategia de supervivencia o en busca de un futuro mejor, condenados desde muy pronto a vivir situaciones de soledad, violencia y pobreza.

La llegada de niños y niñas solos en el estado español empezó en los años 90 tratándose de un fenómeno que ha ido en constante crecimiento. En Mallorca se ha notado el incremento a partir del 2017 y, desde entonces, no ha dejado de aumentar el número de llegadas.

La legislación vigente determina que las comunidades autónomas (en el caso de Baleares, los Consejos Insulares y, en Mallorca, el IMAS) son las administraciones públicas competentes para adoptar las medidas de protección a la infancia, bien sea la guarda o la tutela para que, una vez determinada su minoría de edad por parte de Fiscalía de Menores, se pongan a disposición del Servicio

de Infancia y Familia quien tiene, desde ese momento, la responsabilidad de su tutela hasta la mayoría de edad, pasando a ser beneficiarios del sistema de protección a la infancia con acceso a los diferentes programas de acogida residencial y familiar del Servicio de Infancia y Familia del IMAS.

La atención a este colectivo ha supuesto un reto para el Servicio de Infancia y Familia, que se ha visto en la necesidad de adaptar los procedimientos y crear o adaptar los recursos y dispositivos específicos para que respondan a sus necesidades y facilitarles una buena acogida e inserción en nuestra comunidad. La respuesta a sus necesidades se articula por norma general desde el entorno residencial, aunque también desde el ámbito familiar (Programa Acote) con la pretensión de que esta opción vaya en incremento.

1.2 CARACTERÍSTICAS

A la hora de definir las características presentes en este colectivo hay que superar la tendencia a generalizar y no caer en estereotipos. Los criterios más relevantes a la hora de agrupar diferentes situaciones son:

- El contexto sociofamiliar de origen,
- La motivación.
- Las expectativas de su proyecto migratorio
- El tipo de vida tanto en el lugar de origen como de destino.

Otros criterios para establecer una clasificación podrían ser por:

- Lugar de origen.
  - Edad.
-

- Según su situación documental.
- Nacionalidad

Suárez-Navaz y Jiménez Álvarez (2011) proponen la siguiente clasificación que dispone de un alto grado de consenso y resulta útil para el diseño de políticas públicas:

- **Situación I:** NNA migrantes con vínculos familiares, proyecto migratorio claro y hábitos más o menos consolidados. Los NNA se encuentran escolarizados. Proviene de familias en un ambiente estable de un contexto social normalizado. Los miembros de la familia disfrutan de una situación económica que les permite cubrir sus necesidades básicas. Se trata de una situación minoritaria.
- **Situación II:** Cuando los y las NNA viven en un ambiente familiar estable que facilita un equilibrio afectivo, pero donde la familia vive en un entorno social de exclusión social, de precariedad, con carencias en la cobertura de las necesidades básicas. Los NNA tienen problemas en su escolarización y pueden haber tenido alguna experiencia laboral desalentadora. Pueden pasar tiempo en la calle como espacio de socialización.
- **Situación III:** Cuando los NNA habitan un ambiente familiar inestable y la familia vive en un contexto de precariedad y exclusión. Se puede dar una situación de ruptura familiar o violencia intrafamiliar. Los NNA viven experiencias de maltrato y desprotección.
- **Situación IV:** Donde los NNA viven en la calle y no mantienen una relación asidua con la familia. Viven en un contexto de violencia, en situaciones muy precarias y sufren todo tipo de maltratos y abusos. Es también una situación minoritaria.

La segunda y tercera situaciones son las más comunes y se hace evidente que lo fundamental para definir la idiosincrasia familiar de los NNA migrantes es su contexto de exclusión, no tanto el tipo de vínculo familiar existente.

BLOQUE 2

Datos estadísticos

Existen importantes dificultades para la obtención de datos fiables sobre el número de niños, niñas y adolescentes atendidos por los sistemas de protección a la infancia de las comunidades autónomas por un deficiente funcionamiento del Registro MENA. No obstante, según datos recogidos en el informe anual del Defensor del Pueblo del 2021, a fecha del 31/12/21 se encontraban inscritos en el registro de menores extranjeros no acompañados un total de 3.048 niños, niñas y adolescentes, según datos facilitados por la Comisaría General de Extranjería y Fronteras.

2.1 ESTADÍSTICA ESTATAL

TABLA1: NÚMERO DE NNAMNA LLEGADOS AL ESTADO ESPAÑOL POR AÑOS

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
4.507	4.378	3.623	3.594	2.841	3.660	3.341	3.997	6.414	13.796	12.417	9.030	3.048

Fuente; Los niños y los adolescentes en el informe anual del Defensor del Pueblo 2021, p.17 <https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2022/04/Ni%C3%B1os-y-adolescentes-en-el-IA-2021.pdf>

El 2021 fue un año marcado por un fuerte incremento en las llegadas de menores a Canarias, junto a la crisis en Ceuta el mes de mayo, y se pone de manifiesto que, debido a la pandemia puede haber un retraso en la actualización de datos.

2.2 ESTADÍSTICA MALLORCA

2.2.1 ESTADÍSTICA DE LLEGADAS LOS ÚLTIMOS AÑOS A MALLORCA

TABLA 2. NÚMERO DE NNANMA LLEGADOS A MALLORCA POR AÑOS

AÑO	LLEGADAS
2010	2
2011	2
2012	4
2013	3
2014	2
2015	2
2016	11
2017	29
2018	48
2019	36
2020	37
2021	73
2022	112+81=*193

* La cifra de NNAMNA del 2022 incluye 112 NNAMNA de origen africano y 81 de origen ucraniano desplazados a Mallorca por el conflicto bélico, de los cuales 23 fueron acogidos por familias.

A la vista de la tabla anterior podemos afirmar que la llegada de niños y jóvenes solamente a las costas de Mallorca ha pasado de ser un hecho anecdótico hasta el año 2015, a ser una realidad frecuente y en continuo crecimiento. El año 2022 ha sido el año en que más llegadas se han contabilizado. En 2019 y 2020 la curvatura se mantuvo estable coincidiendo con la pandemia.

2.2.2 ESTADÍSTICA SEGÚN PAÍS DE PROCEDENCIA

TABLA 3: PORCENTAJE DE NNAMNA LLEGADOS A MALLORCA SEGÚN PAÍS DE PROCEDENCIA

ARGELIA	52%
GUINEA CONAKRY	30%
MARRUECOS	6%
BENÍN	4%
MALI	4%
COSTA DE MARFIL	1%
SENEGAL	1%
GHANA	1%
LIBERIA	1%

Argelia se ha mantenido al largo de los años en el primer puesto de los países de procedencia de los NNAMNA que llegan a Mallorca con un porcentaje de entre el 50% y 52% del total de las llegadas. Hasta 2020, Marruecos ocupó el segundo puesto, representando entonces un 15% de las llegadas, pero es a partir del 2021 que la República de Guinea ha pasado a ocupar este segundo puesto en la tabla con un 30% de las entradas, seguido a cierta distancia por otros países subsaharianos como Benín, Mali, Costa de Marfil, Senegal, Ghana e incluso, este año, Liberia.

2.2.3 ESTADÍSTICA POR GÉNERO

TABLA 4: PORCENTAJE DE NNAMNA LLEGADOS A MALLORCA SEGÚN SEXO

HOMBRES	96%
MUJERES	4%

Porcentualmente la llegada de niñas y muchachas es poco representativa, aunque va en aumento considerable, pasando del 1% hace años al 4% del año 2022.

2.2.4 ESTADÍSTICA SEGÚN EDAD DE LLEGADA

TABLA 5: PORCENTAJE DE NNAMNA LLEGADOS A MALLORCA SEGÚN SU EDAD

17 años	47%
16 años	29%
15 años	18%
14 años	7%

Se mantiene como una constante a lo largo de los años que la edad de llegada más frecuente son los 17 años. Este hecho comporta una desventaja a la hora de poder llevar a cabo un plan de trabajo y procurar su regularización documental antes de la mayoría de edad.

2.2.5 ESTADÍSTICA SEGÚN DOCUMENTACIÓN IDENTIFICATIVA APORTADA

TABLA 6: PORCENTAJE DE NNAMNA LLEGADOS A MALLORCA SEGÚN LA DOCUMENTACIÓN IDENTIFICATIVA APORTADA

PASAPORTE	14%
CARTA DE IDENTIDAD	11%
CERTIFICADO DE NACIMIENTO	18%
OTRA DOCUMENTACIÓN	3%
TOTALMENT INDOCUMENTADO	54%

Son muy pocos los NNAMNA que llegan con el documento de pasaporte en vigor que es el documento que nos permite una rápida regularización documental a los 90 días de su llegada. En los

casos que aportan algún documento identificativo válido, podemos iniciar gestiones con su consulado o embajada para tramitarlo, pero sólo un 14% está en condiciones de conseguirlo. Para el resto de niños y jóvenes que aportan algún documento identificativo, pero sus servicios consulares no le emiten el pasaporte, tenemos la opción de regularizarlos vía cédula de inscripción. Desde el primer momento de su llegada ponemos en su conocimiento la importancia de obtener documentos identificativos de su país de origen con la ayuda de sus familias.

En conjunto podemos decir que las cifras indican que la llegada de NNAMNA se trata de un fenómeno en constante crecimiento y todo apunta que las distancias entre géneros disminuirán y se incrementará la llegada de niños, niñas y jóvenes procedentes del África subsahariana.

BLOQUE 3

La principal ruta migratoria hasta Mallorca

Las pateras que llegan a las costas de Mallorca parten de la zona de Bordj-el-Kiffan, provincia de Boumerdess, en el norte de África, se trata de una provincia con una superficie de 1.456 Km², 80 km de costa y una población de 786. 602 habitantes. La distancia entre las costas de Argel y el sur de Mallorca es de 287 km.

3.1 POR QUÉ EMIGRAN LOS JÓVENES

Las causas que llevan a estos niños y niñas a abandonar sus países de origen están íntimamente ligadas a las razones por las que muchos adultos emigran. De unos años a esta parte se está produciendo una infantilización y una creciente feminización de las migraciones.

3.1.1 ARGELIA

Mañé Estrada, A., Thieux, L y Hernando, M., en su estudio *Argelia en la encrucijada: condicionantes, tendencias y escenarios*, nos dan a conocer los diferentes aspectos de las migraciones en Argelia y sus características.

- Inestabilidad política y económica del país.
- Vulneración sistemática de los derechos humanos fundamentales según informe Amnistía Internacional 20/21.

- Crisis, inseguridad y conflictos.
- Insatisfacción y falta de horizontes vitales para los jóvenes. Malestar social estructural i en crecimiento.
- Crecimiento del 400% de la inmigración argelina a partir del 2008.
- Obsesión colectiva entre los jóvenes.
- Empeoramiento de las condiciones de vida.
- Antes del 2006, emigraban directamente por el Estrecho. A causa del aumento de la vigilancia fronteriza, vienen directamente por la costa.
- Represión del gobierno argelino, manifiesto de las carencias y deficiencias del país. Representa un hecho humillante para el país, que necesita el mantenimiento del orgullo, reflejado en prensa nacional en el artículo «Argelia, tus hijos te rehúyen»»
- Creación de leyes que criminalizan la inmigración, especialmente duras con los NNA. Se pide a los ciudadanos que denuncien cualquier sospecha en relación con la inmigración.
- Se ha pedido que se emita un edicto islámico que declare pecado la inmigración irregular.
- Se sospecha que son ayudados desde el país con embarcaciones nodriza con la connivencia de algunas autoridades, así como que son víctimas de organizaciones criminales que trafican con ellos y tal vez también con drogas.

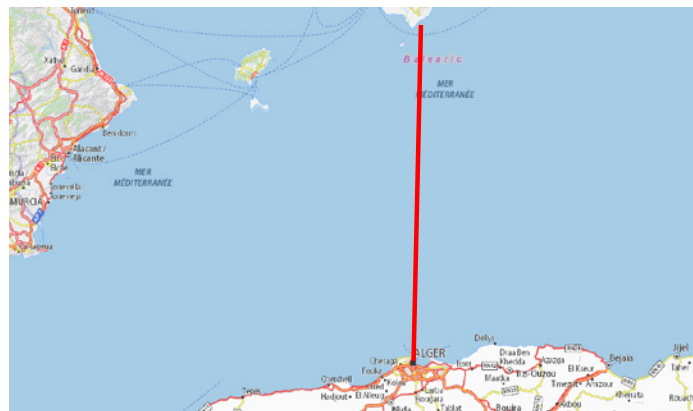

Figura 1. Distancia de Bordj-el-Kiffan a Cala Figuera: 286,89 km.

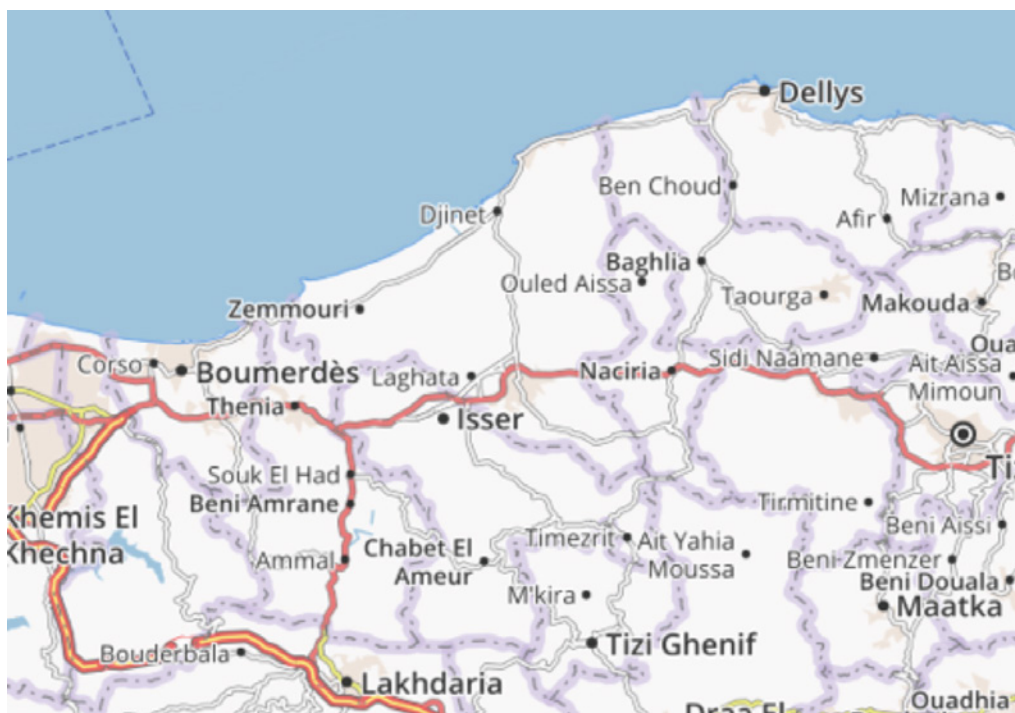

Figura 2. PROVINCIA DE BOUMERDÉS: Superficie: 1.456,16 km²,
80 km de costa, población 786.602 habitantes.

3.1.2 MARRUECOS

Khachan, M (*El impacto de la migración en la sociedad marroquí*) nos habla del fenómeno de las migraciones en Marruecos:

- Fenómeno llamado *lahrig*, significa desafiar las prohibiciones y quemar los documentos de identidad.
- El sueño europeo. Idea incubada desde la infancia.
- Un 18,2 % de los menores de entre 5-15 años aspiran a irse al extranjero.
- Es más fácil pasar a la acción para los niños que para las niñas.

- Emigran clandestinamente: bajo coches, en contenedores, camiones.
- En muchos casos, son niños que ya vivían en la calle y que habían empezado a trabajar de muy pequeños para ayudar a las familias.
- Es expresión de las disparidades socioeconómicas entre norte-sur, inestabilidad económica de los países emisores, bajo PIB, dependencia económica del sector primario.
- Alto índice de paro.
- Falta de indemnizaciones económicas por paro o despido.
- Bajo nivel de ingresos (trabajadores pobres).
- Factores de atracción: imagen de éxito social del inmigrado a su retorno.
- Demanda de mano de obra para trabajos precarios en los países de acogida (agricultura, construcción, servicios) y trabajo irregular.
- Alto coste social: se considera una inversión para la familia (se endeudan).
- Principal vía de entrada: el estrecho de Gibraltar en patera. Alto número de muertes (ahogamientos).
- Fenómeno difícil de medir (no se tienen cifras reales)

Figura 3. Mar de Alborán. La principal vía de entrada al Estado español es el estrecho de Gibraltar.

- Aceptan trabajos duros e indeseados por los autóctonos.
- Primera preocupación: saldar deudas
- Principal destino de Europa: España.
- Reacción social de rechazo en los países de acogida.
- Reacción de replegamiento y reivindicación de identidad con comportamientos poco respetuosos con las normas y valores de la comunidad de acogida.
- Se piden soluciones de acuerdo respecto a la dignidad humana y no fomento de medidas represoras.

3.1.3 ÁFRICA SUBSAHARIANA

Sow, P. en su estudio de aproximación a la inmigración africana en Cataluña, publicado por el Patrona d'Estudis Osonencs, nos explica que el flujo migratorio del África subsahariana (Costa de Marfil, Congo, Guinea, Gambia, Senegal, Camerún...) a España (inicialmente, a Canarias y Cataluña y, seguidamente, a Baleares, Andalucía etc.) y Europa se inicia en los años 60, en la búsqueda de itinerarios comerciales, y se intensifica en la década de los 80, a causa de los efectos desastrosos de diferentes crisis económicas sin precedentes. Los primeros migrantes llegaban vía Marruecos y Argelia; eran agricultores venidos del campo africano, sin papeles y que para ganarse la vida se dedicaban al comercio ambulante.

Figura 4. Los países de procedencia de los NNAMNA llegados a Mallorca son: Argelia, Guinea Conakry, Marruecos, Benín, Mali, Costa de Marfil, Senegal, Ghana y Liberia.

A menudo, el destino final de la migración era el norte de Europa, pero, a causa del endurecimiento de las leyes de inmigración europeas, España se convirtió en el último destino.

BLOQUE 4

El procedimiento para la determinación de edad

Frente a la llegada de un NNAMNA, se debe proceder a la identificación y a la determinación de edad para verificar que se trata, efectivamente, de una persona menor de edad. En caso contrario, le será de aplicación la legislación vigente en materia de extranjería para mayores de edad que han entrado de forma irregular en el estado español y se les abrirá un expediente de expulsión.

El procedimiento para la determinación de edad de los menores extranjeros viene recogido en el artículo 190 del reglamento de la LO de Extranjería, así como en el Protocolo Marco sobre determinadas actuaciones en relación con las personas menores extranjeras no acompañadas, que tiene la finalidad de coordinar la intervención de todas las instituciones y administraciones implicadas, desde la localización de la persona menor o supuestamente menor, hasta su identificación, determinación de edad, puesta a disposición de la entidad pública de protección de menores y documentación.

Los procedimientos de determinación de edad han presentado controversia a menudo. La recomendación es siempre considerar la condición de personas menores de edad por encima de la circunstancia de extranjeros. Las pruebas deben llevarse a cabo con el máximo respeto, garantizando los derechos humanos y atendiendo por encima de todo el interés superior del menor, por la existencia de protestas por parte de las entidades y organizaciones que trabajan con ellos, por vulneración de sus derechos.

Una vez realizadas las pruebas, se emite el Decreto de determinación de edad y se procede a la reseña policial en que a la persona menor se le adjudica un número de identificación (NIE) con el que será registrado en el Registro de Inscripción Mena y que figurará en la Ficha de Inscripción Mena con la que se identificará.

Hay que tener en cuenta que las pruebas de determinación de edad presentan un margen de error importante, por eso es necesario tener en cuenta las consideraciones del informe del Defensor del Pueblo de España del 2011, basadas en las recomendaciones sobre métodos de estimación forense de la edad de los NNAMNA, publicadas en la revista española de medicina legal volumen 37, número 1, con la difusión de un documento de consenso de buenas prácticas entre los institutos de medicina legal del estado español sobre medios diagnósticos recomendados.

BLOQUE 5

Principios y criterios de intervención

Conscientes del desafío que comporta su atención, nuestra actuación estará amparada por los principios de la estrategia estatal y de los compromisos internacionales:

1. Interés superior del NNA, según la Convención sobre los Derechos del Niño.
2. Integración en la sociedad desde un punto de vista multidisciplinario.
3. Impulsar la inclusión en la sociedad de acogida.
4. Interculturalidad para facilitar la resolución del choque cultural.
5. No discriminación e igualdad, con independencia de su edad, sexo, religión, origen étnico, etc...
6. Flexibilidad y atención personalizada, según la evaluación individual.
7. Participación, derecho a ser escuchado, ser informado y participar de los procedimientos.

Determinació de l'interès superior del menor: descriu el procés formal, dotat de garanties processals estrictes, establert per determinar l'interès superior del nen/a, especialment en l'adopció de les decisions importants que l'afectin. Ha d'assegurar la participació adequada del nen/a sense discriminació, involucrar les persones expertes en àrees rellevants encarregades de prendre les decisions i equilibrar tots els factors rellevants per valorar la millor opció

Alt' Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR). Directrius 2021 de l'ACNUR relatives al procediment de l'interès superior: Avaluació i determinació de l'interès superior de la infància i l'adolescència, 2021, pàgines 10-12, disponible a: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/openDocPdf.pdf?elDoc=y&docid=62a592be4>

Figura 5. Proceso de determinación del interés superior del NNA

5.1 INTERVENCIÓN

5.1.1 VALORACIÓN INICIAL

En un primer momento se llevará a cabo la evaluación de necesidades, que tiene como objetivo principal determinar los siguientes aspectos:

- Cobertura de las necesidades básicas y atención integral.
- Evaluación de las necesidades educativas, a fin de buscar los apoyos necesarios cuando existen necesidades educativas especiales.
- Evaluación de su salud física y mental, teniendo en cuenta los posibles daños que se deriven de su viaje y tránsito hasta llegar a territorio español, teniendo en cuenta como grupo especialmente vulnerable la posible existencia de traumas y violencias sufridas y proporcionando la atención terapéutica necesaria.
- Inserción cultural: Atención con intérpretes y mediadores culturales siempre que sea posible. Trabajo en talleres de idiomas, costumbres, lectoescritura...
- Evaluación del riesgo y valoración de situaciones como necesidad de protección internacional o situación de tráfico de seres humanos.

También se debe estudiar la situación particular de cada menor de cara a realizar una propuesta de solución adaptada a sus circunstancias personales, sea:

La permanencia en el estado español:

- Bajo la figura de la protección internacional.
- Por la protección que le ofrece la normativa de extranjería.
- La búsqueda de familiares tanto en Baleares como en otras C.C.A.A. o incluso en otros países.

El retorno al país de origen, siempre que se valore como la opción más favorable.

5.2 PROMOCIÓN DE LA ACOGIDA FAMILIAR

En función de la evaluación inicial, se deberá considerar la promoción de la acogida familiar, sujeta a disponibilidad de las familias acogedoras.

La acogida familiar es una medida de protección y, a su vez, una herramienta para vincular a estos adolescentes con la sociedad de acogida, a través de una familia que lo acompañe en su crecimiento y en la transición a la vida adulta. Los países que han desarrollado este tipo de acogida han confirmado los beneficios de esta medida en la evolución e integración social de los NNA.

5.3 INTEGRACIÓN EDUCATIVA

Los NNAMNA presentan como principal barrera la falta de dominio del idioma castellano o catalán para acceder a programas formativos, ya sean formales o informales, y de conseguirlo, muestran una gran dificultad de permanencia en el sistema educativo.

Para conseguir la inclusión educativa es necesario garantizar una coordinación adecuada entre los sistemas de protección y las autoridades educativas competentes que agilicen la escolarización de los NNA, creando o reforzando los planes de acogida lingüística de los centros educativos, con soporte psicosocial y refuerzo educativo, adaptados a las necesidades de este colectivo.

5.3.1 ACCIONES NECESARIAS PARA DESARROLLAR EN EL ÁMBITO EDUCATIVO

- Aumentar la oferta formativa, con plazos flexibles de matriculación en los diferentes recursos, flexibilizando también los requisitos de acceso a la educación postobligatoria o para la obtención del graduado en ESO.

- La inserción educativa requiere un proceso de adaptación en el centro que realice la evaluación psicopedagógica, y a partir de esto, diseñar un plan individualizado que, contando con las preferencias de cada NNA, promueva su proceso educativo y laboral más adecuado.
- Acciones formativas de orientación dual (Formación Profesional que facilite la adquisición de competencias prácticas en el propio lugar de trabajo, donde los jóvenes aprendan a moverse en un entorno productivo real, mejorando su cualificación y aumentando sus expectativas de inserción.
- Acciones formativas breves (tres meses), que tengan un inicio trimestral en diferentes fechas a lo largo del año con conexión con las empresas.

5.4 IMPACTO DE LA MIGRACIÓN EN LA SALUD MENTAL DE LOS NNA

Es importante señalar que todo movimiento migratorio puede aportar aspectos positivos y negativos y comporta una dicotomía entre riesgos y oportunidades. Así, cualquier migración implica una serie de oportunidades que pueden suponer la mejora de la calidad de vida, a la vez que una serie de riesgos, dependiendo de la capacidad y la vulnerabilidad de cada individuo.

Todo movimiento migratorio comporta una pérdida (la familia, el hogar, el idioma, las amistades, el pueblo o barrio...) que suponen un vacío para la persona difícil de llenar con la nueva vida. La migración supondrá un aspecto relevante para su salud mental que les puede afectar el resto de sus vidas.

La migración, como en todo nuevo acontecimiento de la vida de una persona, supondrá vivencias de estrés y frustraciones. Estas vivencias no tienen por qué convertirse en un problema, dependiendo de las capacidades de cada persona para afrontarlo, así como un contexto social favorable.

La migración no implica directamente el sufrimiento de un duelo migratorio crónico pero sí que implica una situación de añoranza de todo lo que se deja atrás que puede interferir en el día a día de la persona, siendo el duelo y el estrés migratorio aspectos que adquieren gran importancia en la realidad de los NNAMNA y que se pueden presentar en forma de duelo migratorio extremo.

Freud (1974) lo definía como una profunda debilidad que sufre la persona.

Bowlby (1997) lo delimita como un proceso psicológico que se acciona frente a la pérdida de la persona querida.

Del Valle (2015) señala que el duelo común no es más que el dolor, el sentimiento de lástima y la aflicción por la pérdida de la persona querida, que produce un gran abatimiento.

Algunos de los hechos estresores vivenciales que influyen en la aparición del problema podrían ser el abandono de la familia, el abandono del pueblo, barrio o ciudad, el hecho de cruzar el Mediterráneo en patera, el posible contacto con mafias, la pérdida de compañeros de viaje, la irregularidad documental, el miedo a la expulsión, el choque cultural, etc... Todas estas situaciones influirán en su estabilidad emocional.

5.5 INFANCIA MIGRANTE Y CONSUMO DE DROGAS

Se trata de un colectivo especialmente vulnerable frente a las drogas.

Markez, I. (2010) , Pastor, F. (2010) analizan la relación de los niños, niñas y adolescentes migrantes no acompañados con las drogas y profundizan en aspectos cruciales de su situación, donde se evidencia una especial vulnerabilidad del colectivo frente a las drogas. En el estudio se concluye que el consumo abusivo de drogas no es más que un síntoma más de todo un difícil y doloroso proceso migratorio, motivo por el que se plantea la necesidad de abordaje tan rápido como sea posible con medidas concretas de soporte psicoterapéutico, educacional, cultural y sanitario.

En su investigación se parte del principio de que, para entender el consumo de drogas en los NNAMNA, es necesario conocer como es y ha sido su proyecto migratorio y su trayectoria personal por el abandono de su país y sus familias en busca de un mundo lleno de promesas. El estudio analiza la relación entre el consumo de drogas así como los patrones de consumo.

La principal conclusión de este trabajo es poner de manifiesto la situación de vulnerabilidad de los NNAMNA frente a la afectividad, los modelos de referencia, los procesos de adaptación o los aspectos relacionados con sus capacidades laborales, de formación, de establecimiento de vínculos sociales.

Hay que tener en cuenta que la migración está considerada un acontecimiento vital estresante y generalmente traumático y por este motivo, un factor de riesgo para el normal desarrollo de la educación y la salud que debe ser tenido en cuenta.

La confluencia de factores como las dificultades del proceso migratorio, el choque entre expectativas y realidad, la condición de adolescente, la ausencia de un proyecto migratorio concreto, la influencia de los medios de comunicación, el contraste cultural, la ausencia de referentes afectivos, las dificultades idiomáticas, el proceso legal, plazos e incertidumbre para su regularización legal, aumentan el sentimiento de vulnerabilidad.

Parece que el entorno de procedencia es un factor clave que influye en la relación que se establece con las drogas, según el entorno familiar de origen sea más o menos estructurado, destacando también la vital importancia de la relación y vínculo con el personal educativo.

Las medidas a adoptar son:

- Proporcionar soporte psicoterapéutico.
- Favorecer las relaciones con la familia.
- Realizar tareas informativas y preventivas.
- Organizar el ocio entorno a actividades donde se puedan relacionar con niños y niñas autóctonos.
- Diseño de programas de terapia ocupacional.
- Dotación de los recursos necesarios en los centros.
- Diseño de programas de asistencia psiquiátrica y promoción de la salud.

- Diseñar un protocolo de respuesta rápida frente a consumos problemáticos.
- Favorecer un ambiente lo más normalizado posible.
- Proporcionar condiciones que favorezcan el establecimiento de vínculos.
- Fomento de actitudes interculturales en el campo sociosanitario.
- Promoción de actitudes inclusivas e iniciativas para paliar el fracaso escolar.

Hay que tener en cuenta que el consumo problemático de drogas no es más que un síntoma más de todo un difícil y doloroso proceso migratorio.

BLOQUE 6

La regularización documental de los NNAMNA

6.1 GLOSARIO

Pasaporte: Documento con validez internacional que demuestra la identidad y la nacionalidad de una persona, expedido por las autoridades de su país, que acredita un permiso o autorización legal para su salida o entrada al mismo.

NIE: Número de identificación de extranjero. Solo es un número y sirve para la identificación administrativa

Ficha Inscripción Mena: Documento de identificación provisional expedido por la Brigada de extranjería que ha realizado la reseña del menor.

Registro de menores extranjeros no acompañados (RMENA): Se trata de un registro de la Dirección General de Policía y la Guardia Civil con efectos exclusivos de identificación de los menores extranjeros no acompañados, coordinado por la Fiscalía General del Estado y que contiene información personal individualizada y numerada con los datos de identificación de los menores extranjeros no acompañados documentados e indocumentados y cuya minoría de edad sea indudable o haya sido determinada por el Ministerio Fiscal.

Tarjeta de identidad consular: Es un documento que emite el consulado del país de origen para identificar a los ciudadanos de su país que viven en el extranjero.

TIE: Tarjeta de identidad de extranjero. Es un documento físico de plástico que contiene los datos de identificación de la persona extranjera, incluido su número de NIE, una fotografía y el tipo de autorización o residencia en España.

Certificado de residencia de ciudadano de la Unión: Únicamente acredita la condición de residente en España de un ciudadano de la Unión Europea

Autorización de residencia: Autorización que un estado concede a un extranjero para que pueda residir legalmente en su territorio durante un tiempo determinado.

Nacionalidad: Condición o estatus de pertenencia o de identidad legal de una nación o estado.

Doble nacionalidad: Condición jurídica de una persona que tiene la nacionalidad de dos estados simultáneamente

---

6.2 EL PROCESO DE REGULARIZACIÓN

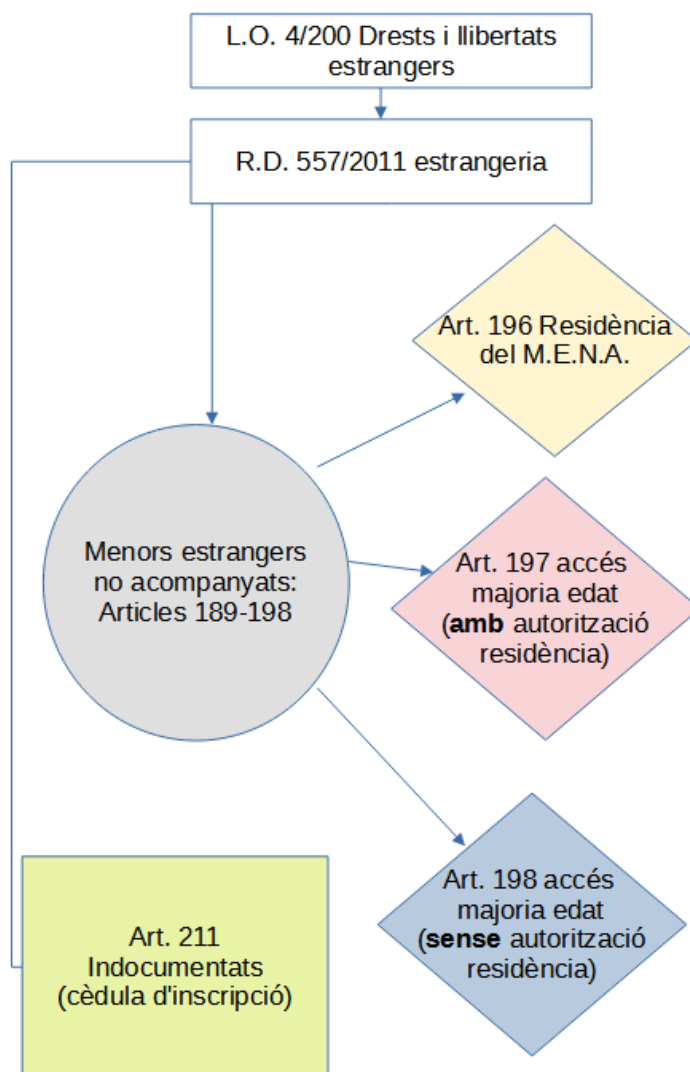
La necesidad de regularización administrativa de los NNAMNA es una cuestión necesaria, entre otros, para garantizar un desarrollo integral y exitoso de su proceso de inclusión social personal. La obtención de la autorización de residencia y habilitación para trabajar hace posible que, en la práctica, el itinerario diseñado para estos jóvenes sea factible y pueda tener éxito.

La primera de las dificultades con la que nos topamos es la falta de documentos identificativos de su país. Gran parte de los NNAMNA llegan a Mallorca totalmente indocumentados. El hecho de no disponer de ningún documento identificativo de su país imposibilita totalmente la obtención de autorización administrativa para residir y trabajar en el estado español, pero es que, además, también les impide viajar a ver a su familia o viajar sencillamente a su consulado, debido a la insularidad, que se convierte en una carrera de obstáculos.

Hay que tener en cuenta que a pesar de la reforma reciente del reglamento de extranjería, aún son muchos los jóvenes que no pueden acceder a su regularización documental, ni siquiera mediante cédula de inscripción por falta de esta documentación identificativa y la ausencia de una respuesta eficaz por parte de sus consulados o embajadas.

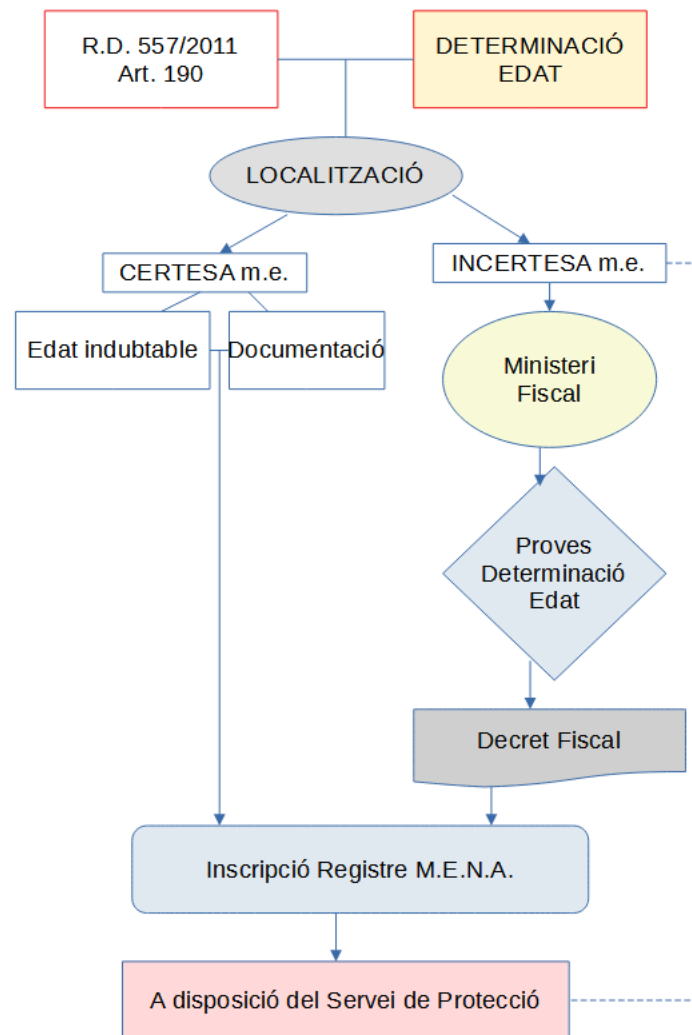
6.3 ESQUEMA DEL PROCEDIMIENTO

ESQUEMA 1. ESQUEMA DEL PROCESO DE REGULARIZACIÓN DE LOS NNAMNA

6.4 EL PROCESO DE DETERMINACIÓN DE EDAD

ESQUEMA 2. PROCESO DE DETERMINACIÓN DE EDAD DE LOS NNAEMNA

BLOQUE 7

Protocolo de actuación con niños, niñas y adolescentes migrantes no acompañados en Mallorca

El Protocolo 1/2023, aprobado en fecha 07/03/23 por el que se determinan las actuaciones y la guía de recursos relacionadas con los niños, niñas y adolescentes migrantes no acompañados tutelados o con medida de protección tiene como objeto estructurar y ordenar las actuaciones a llevar a cabo por parte del SIFAM, a su llegada en el momento en que se les pone a nuestra disposición, para poder acogerlos adecuadamente, así como su posterior atención y trámites a realizar hasta la mayoría de edad.

El protocolo detalla la respuesta concreta del SIFAM a las necesidades de los NNAMNA y que se articula por norma general desde los dos pilares básicos como son la acogida familiar y la acogida residencial.

Con el programa de acogida familiar se pretende conseguir:

- 1 Facilitar al menor un contexto normalizado que le dé seguridad, estabilidad y afectividad y que le cubra todas las necesidades básicas.
- 2 Garantizar una figura de vínculo que establezca una relación de confianza con el menor.
- 3 Ofrecer al menor un entorno y una intervención educativa y terapéutica para reducir las dificultades de inserción en la sociedad de acogida y las dificultades sociales o emocionales.
- 4 Proporcionar al menor o adolescente un tratamiento psicoterapéutico para reparar las secuelas de su experiencia de migración en solitario.

Con el programa de acogida residencial, el Servicio de Infancia y Familia aspira a:

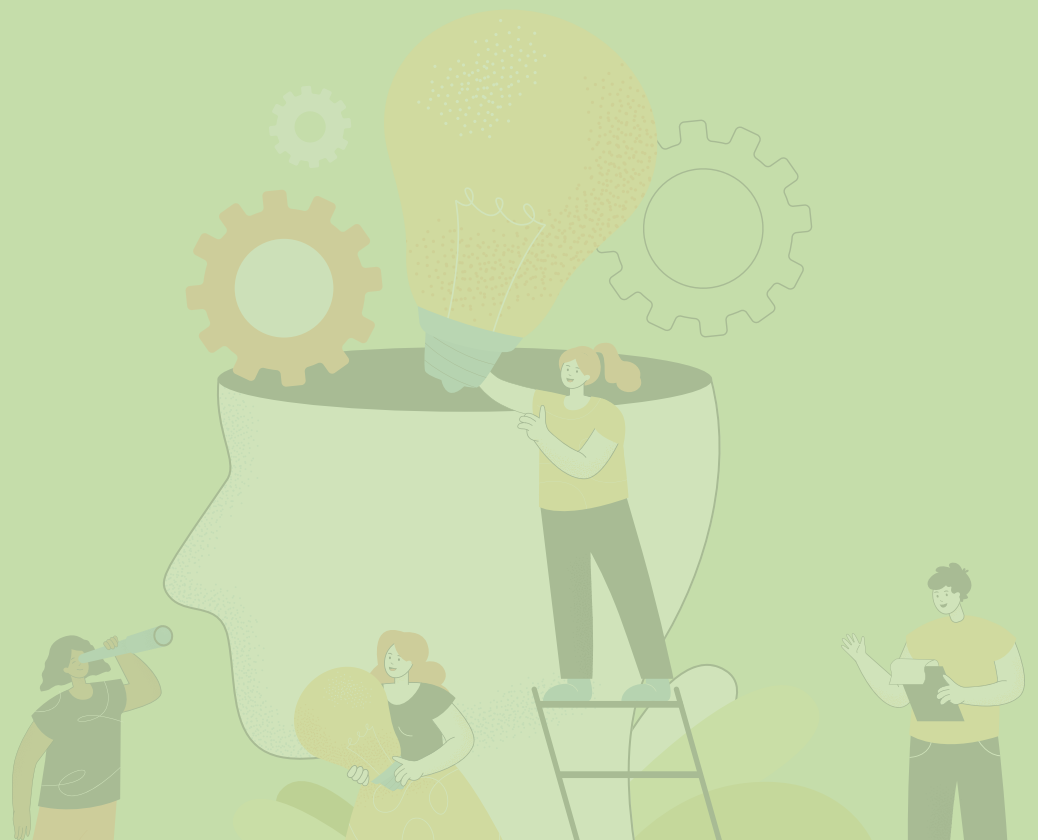
- 1 Asegurar la cobertura de las necesidades de la vida cotidiana y garantizar los derechos de los adolescentes acogidos.

- 2 Disponer de un plan individualizado de protección de cada adolescente que establezca claramente la finalidad del ingreso, los objetivos y el plazo para conseguirlos. Este plan ha de prever la preparación del adolescente, tanto a la llegada como a la salida del centro.
- 3 Adoptar todas las decisiones en relación con la acogida residencial de los NNA en interés suyo.
- 4 Fomentar la convivencia y la relación entre hermanos, siempre que esto redunde en sus intereses.
- 5 Promover la relación y la colaboración familiar, y programar, al efecto, los recursos necesarios para posibilitar el retorno a la familia de origen, si se considera que este es el interés del adolescente.
- 6 Solicitar la colaboración de los familiares en todos los casos que los NNAMNA estén indocumentados para gestionar la documentación oficial (partidas de nacimiento, notas académicas...) y regularizar su situación en el estado español.
- 7 Promover el traslado de territorio o país en caso de que tengan familiares cercanos y que los padres y madres y los adolescentes estén de acuerdo con la acogida.
- 8 Perseguir el éxito escolar o formativo de los adolescentes en acogida residencial y potenciar su educación integral e inclusiva. En el caso de los adolescentes de dieciséis a dieciocho años, uno de los objetivos prioritarios es la preparación para la vida independiente, la orientación y la inserción laboral.
- 9 Revisar periódicamente el plan individualizado de protección con el fin de valorar la adecuación del recurso residencial a las circunstancias personales del adolescente.

BLOQUE 8

Reflexiones

En un contexto de aumento de llegadas y de presencia de NNAMNA en Mallorca el Servicio de Infancia y Familia del Instituto Mallorquín de Asuntos Sociales tiene un importante reto por delante: hacer visible esta realidad y la doble vulnerabilidad que comporta: la de menores de edad y la de migrantes no acompañados articulando todo un sistema que garantice su protección. Esto se consigue por medio de la coordinación de todos los programas de los que se dispone, sean generales para la atención a la infancia en situación de desprotección como específicos para el colectivo de NNAMNA.

Para conseguir su bienestar es necesaria la contribución de todas las personas e instituciones que formamos parte de esta comunidad y hará falta una estrategia coordinada de todas las administraciones para abordar su intervención desde una visión integral; formación educativa, formación ocupacional, servicios sanitarios, aprendizaje del idioma, gestión de la documentación, integración social en definitiva.

Aun así, debemos hacer especial mención a las personas y grupos de especial vulnerabilidad, como son las mujeres, las personas con diversidad funcional, las personas con patologías de salud mental, problemas emocionales o problemas de salud física, otras que podrían ser merecedoras de protección internacional.

También debemos ser conocedores de la caudal importancia que tiene su regularización documental y del impacto y consecuencias de la irregularidad en la infancia como determinante clave de la pobreza que condiciona todo el resto de áreas de la vida (el acceso a la educación, el acceso a una vivienda, el acceso a un trabajo y a unos ingresos económicos, el acceso a la salud, el acceso al ocio y a los viajes etc...)

Es cierto que ha habido grandes avances con la reforma del Reglamento de la Ley de Extranjería del 2021, pero todavía nos queda mucho camino por recorrer para conseguir una integración plena de los NNAMNA en la vida y conseguir normalizar el acceso a los recursos y servicios, ya que por desgracia la reforma, que se abordó precisamente para impedir la falta de tramitación de la residencia y de la documentación identificativa de los NNAMNA, esconde aún muchas situaciones sin resolver y no se

acaba de conseguir la regularización de todos los NNAMNA y jóvenes e tutelados y estamos muy lejos de conseguir 'los papeles' del 100%.

Un espacio que se debe potenciar y cuidar es el derecho a su participación y a ser escuchados. El IMAS, a través del Consejo de la Infancia y la Adolescencia ofrece un espacio donde consejeras y consejeros pueden debatir, reflexionar y hacer propuestas de mejora del Servicio.

Todavía nos quedan muchos desafíos por alcanzar, como el cuidado emocional, facilitar la forma de acceso a los recursos existentes y aumentar la oferta formativa y de ocio disponible. Tenemos también el reto de encontrar más familias acogedoras para conseguir que el programa de acogidas familiares sea una realidad en pleno funcionamiento que pueda dar cabida a más NNAMNA.

Y sobre todo, buscamos la complicidad, sensibilidad y empatía de todos los que nos rodean, por un futuro lleno de esperanza y oportunidades para los NNAMNA.

---

9. BIBLIOGRAFÍA

Cartera de serveis de l'IMAS, 2017. <https://www.imasmallorca.net/ca/imas/1304>

Decreto 66/2016, de 18 de noviembre de 2016, pel qual s'aprova la Cartera Bàsica de Serveis Socials de les Illes Balears 2017-2020.

Defensor del Pueblo de España (2011) ¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de edad.

(<https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2015/05/2011-09-Menores-o-Adultos-Procedimientos-para-la-determinaci%C3%B3n-de-la-edad1.pdf>)

Documentos interns i base de dades de limas.

Escandell Mayans, J., Martí Llorca, M.L, Montcades Valls, C., Ramis Murillo, A. (2022) Infants i adolescents migrants no acompanyats i el seu dret a la protecció. Anuari de la Joventut de les Illes Balears 2022. (https://diari.uib.cat/digitalAssets/704/704273_2-anuari-joventut-2022-web.pdf)

Markez, I. y Pastor, F (2010) Menores Extranjeros No Acompañados (MENA), un colectivo especialmente vulnerable ante las drogas. ZERBITZUAN 48. (<http://www.zerbitzuan.net/documentos/zerbitzuan/Menores%20extranjeros%20no%20acompanados.pdf>)

Montcades Valls, C. (2022) "Acollida, intervenció i regularització documental de les persones menors d'edat migrants no acompanyades". Revista Alimara, 65. (<https://www.revistaalimara.net/re->

[vista/acollida-intervencio-i-regularitzacio-documental-de-les-persones-menors-dedat-migrants-no-acompanyades-a-mallorca/](#)

Suárez Navaz, L., Jiménez Álvarez, M. (2011) Menores en el campo migratorio transnacional. Los niños del centro (Drari d'sentro). <https://ddd.uab.cat/pub/papers/02102862v96n1/02102862v96n1p11.pdf>

Unicef. Comité Español (2019) Recomendaciones para una protección integral de los niños y niñas migrantes no acompañados en la frontera su española. (<https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/recursos/informe-ninos-migrantes-no-acompanados.pdf>)

Consell de
Mallorca

| Pensa en
Mallorca